

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky

Využití projektu v předškolním vzdělávání se zaměřením na požární prevenci

bakalářská práce

Autor: Jarmila Provazníková
Studijní program: Učitelství pro mateřské školy
Vedoucí práce: PaedDr. Vladimíra Hornáčková, Ph.D.
Oponent práce: PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.



Zadání bakalářské práce

Autor:	Jarmila Provazníková
Studium:	P20K0149
Studijní program:	B0112A300001 Učitelství pro mateřské školy
Studijní obor:	Učitelství pro mateřské školy
Název bakalářské práce:	Využití projektu v předškolním vzdělávání se zaměřením na požární prevenci
Název bakalářské práce AJ:	Use of the project in preschool education with a focus on fire prevention

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce je vytvořit projekt seznamující děti se základy požární ochrany a ověřit ho v prostředí mateřské školy. V teoretické části je popsána projektová výuka, metody tvořivé dramatiky a současná požární ochrana i preventivně výchovná činnost u dětí. Praktická část obsahuje návrh, realizaci a hodnocení projektu, který se zabývá problematikou požární ochrany v předškolním vzdělávání.

Machková, Eva (2015). Metodika dramatické výchovy

Mikulka, Bohdan a kol. (2015). Metodická příručka pro instruktory PVČ na základních školách.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání v aktuálním znění.

Syslová, Zora a Štěpánková, Lucie (2019). Třídní projekty v mateřské škole.

Zadávací pracoviště:	Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	PaedDr. Vladimíra Hornáčková, Ph.D.
Oponent:	PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	9.1.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Využití projektu v předškolním vzdělávání se zaměřením na požární prevenci vypracovala pod vedením vedoucí závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 24. 6. 2023

Anotace

PROVAZNÍKOVÁ, Jarmila. *Využití projektu v předškolním vzdělávání se zaměřením na požární prevenci*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 68 s. Bakalářská závěrečná práce.

Cílem bakalářské práce je vytvořit projekt seznamující děti se základy požární ochrany a ověřit ho v prostředí mateřské školy. Dílčími cíli jsou zhodnocení realizovaných činností projektu, zpětná vazba od dětí a ověření dětmi zapamatovaných informací. V teoretické části je popsána projektová metoda, pedagogicko-psychologický pohled na děti předškolního věku, principy tvořivé dramatiky a současné možnosti preventivního působení na děti v oblasti požární ochrany. Praktická část obsahuje nabídku edukační činnosti projektu, reflexi realizace části projektu a hodnocení projektu z pohledu svého, dětí a hospitující učitelky. Na závěr práce rozebírám naplnění cílů projektu a vyjadřuji se k výzkumným otázkám.

Klíčová slova: Projekt, výuka projektová, prevence požární, vzdělávání předškolní

Annotation

PROVAZNÍKOVÁ, Jarmila. *Use of the project in preschool education with a focus on fire prevention*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2023. 68 pp. Bachelor Degree Thesis.

The aim of the bachelor's thesis is to create a project introducing children to the basics of fire protection and to verify it in a kindergarten environment. Sub-goals are the evaluation of the implemented project activities, feedback from the children and verification of the children's memorized information. The theoretical part describes the project method, the pedagogical-psychological view of children of preschool age, the principles of creative drama and the current possibilities of preventive action on children in the field of fire protection. The practical part contains an offer of educational activities of the project, a reflection on the implementation of part of the project and an evaluation of the project from the point of view of oneself, the children and the visiting teacher. At the end of the work, I discuss the fulfillment of the project's goals and comment on the research questions.

Keywords: Project, project teaching, fire prevention, pre-school education.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská závěrečná práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce PaedDr. Vladimíře Hornáčkové, Ph.D. za cenné rady, vstřícnost, ochotu a odborné vedení při zpracovávání mé bakalářské práce.

Děkuji také své rodině za pomoc, podporu a trpělivost, kterou mi poskytovali po celou dobu mého studia.

Obsah

1	Úvod.....	9
2	RVP jako východisko k projektování	10
2.1	Pedagogicko-psychologický pohled na děti předškolního věku	13
3	Využití projektu v MŠ	18
3.1	Počátky projektování.....	21
3.2	Tvorba projektu	22
3.3	Obsah aktivit projektu	23
4	Využití tvořivé dramatiky v projektování.....	25
4.1	Metody a techniky tvořivé dramatiky	26
5	Předškolní vzdělávání v oblasti požární prevence	30
5.1	Použitá témata z metodik výchovy požární ochrany.....	32
6	Projekt v předškolním vzdělávání.....	34
6.1	Problém, cíle a výzkumné otázky	34
6.2	Příprava projektu, výzkumný vzorek a použité metody.....	37
6.3	Myšlenková mapa a nabídka edukačních činností	40
6.4	Reflexe a zhodnocení realizace projektu.....	48
7	Závěrečné zhodnocení	59
8	Doporučení pro praxi	61
	Závěr	62
	Seznam použitých zdrojů.....	64
	Seznam příloh	68

1 Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám využitím projektu v předškolním vzdělávání s tématem požární prevence. Dlouhodobě se zajímám o respektující přístupy ve výchově i vzdělávání. Použití projektu ve výchovně-vzdělávacím procesu je podle mého názoru jednou z nejlepších metod vhodných pro rozvoj předškolních dětí.

Cílem bakalářské práce je vytvoření projektu s tématem požární prevence, který bude ověřen v mateřské škole.

Zvolené téma požární prevence vychází z mé mimopracovní aktivity. Ve volném čase vedu hasičský kroužek pro předškolní děti. Zjistila jsem, že neexistuje žádná metodologická příručka pro výuku požární ochrany pro předškolní děti, všechny metodiky jsou psané pro děti školního věku. Snažila jsem se proto vytvořit ucelený materiál pro předškolní děti, který by byl použitelný jak při práci v hasičském kroužku, tak v mateřské škole.

V teoretické části své práce vysvětluji, jak projektová metoda koresponduje s cíli a principy Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, charakterizuji projekt a jeho tvorbu, věnuji se také pedagogicko-psychologickému pohledu na předškolní děti, neboť jejich mentalitě je projekt přizpůsoben. Objasňuji důvod použití tvořivé dramatiky v projektu a pro přehlednost uvádím její nejčastější metody a techniky. Vzhledem ke zvolenému tématu se také zabývám možnostmi požární prevence u dětí předškolního věku a představuji hlavní témata vyplývající z metodik požární ochrany, které jsem zakomponovala do projektu.

V praktické části popisuji projekt „Když oheň zahoří“ a cestu k jeho vzniku, charakterizuji výzkumný vzorek - konkrétní skupinu předškolních dětí, na které projekt ověřuji. Uvádím použité metody, myšlenkovou mapu projektu a přehlednou nabídku činností a aktivit, které jsem přizpůsobila věku dětí, tak aby pro ně byly smysluplné a přitom vycházely z praxe. Na tuto část navazuji popisem realizace části projektu v podobě reflexe jednotlivých dní. V závěru uvádím hodnocení projektu z pohledu svého, dětí i hospitujícího a z pohledu naplnění cílů projektu a vyjadřuji se k výzkumným otázkám.

Věřím, že projekt inspiruje ostatní učitele k tvorbě vlastních vzdělávacích aktivit v této oblasti.

2 RVP jako východisko k projektování

V následující kapitole uvádím hlavní principy a cíle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, ze kterých jsem vycházela i při tvorbě projektu.

RVP PV představuje závazný dokument pro mateřské školy, který řeší především podmínky a pravidla pro vzdělávání předškolních dětí. Je založený na osobnostním pojetí vzdělávání dětí, jeho základní myšlenka vychází z osvojování klíčových kompetencí pro život, tak aby mělo každé dítě možnost maximálně rozvinout své individuální schopnosti a celou svou osobnost a získat tak předpoklady pro své další celoživotní vzdělávání.

„Hlavními záměry RVP PV je směřovat rozvoj dítěte k jeho celkovému učení a poznání, pomoci mu osvojit si základy hodnot, na nichž je založena naše společnost a získat osobní samostatnost a schopnost projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí. Prostřednictvím vzdělávací nabídky strukturované do pěti oblastí směřuje dítě k získávání klíčových kompetencí k učení, k řešení problémů, komunikativních kompetencí, sociálních a personálních a činnostních a občanských.“ (RVP PV, 2021)

Každý učitel by se měl inspirovat vzdělávací nabídkou uvedenou v RVP PV pro přípravu vlastní konkrétní nabídky činností, a to ve formě integrovaného bloku nebo projektu. Tyto aktivity by měly vycházet z reálného života a propojovat různé dovednosti, proto je vhodné používat situační učení, prožitkové učení, zařadit také kooperativní učení, tak aby se děti naučily spolupracovat a získávaly nové zkušenosti a dovednosti využitelné v praktickém životě. Důraz je zároveň kladen na přizpůsobení se individuálním potřebám dětí, včetně dětí se speciálními potřebami. Učitel by měl podporovat vnitřní motivaci dětí, využít jejich přirozené zvědavosti k poznávání světa a života naší společnosti a mít na paměti tendenci dětí napodobovat dospělé. „Vhodné je využívání prožitkového a kooperativního učení hrou a činnostmi dětí, které jsou založeny na přímých zážitcích dítěte, podporují dětskou zvědavost a potřebu objevovat, podněcují radost dítěte z učení, jeho zájem poznávat nové, získávat zkušenosti a ovládat další dovednosti“ (RVP PV, 2021, s. 8).

Vzdělávací nabídka v RVP PV je strukturována do těchto pěti oblastí: biologické (dítě a jeho tělo), psychické (dítě a jeho psychika), interpersonální (dítě a ten druhý), sociálně-kulturní (dítě a společnost) a environmentální (dítě a svět). V každé z těchto oblastí jsou

uvedeny dílčí vzdělávací cíle, které učitel u dětí podporuje prostřednictvím vzdělávací nabídky, aby na konci předškolního vzdělávacího procesu získaly děti konkrétní dovednosti (očekávané výstupy).

Aktivity v rámci projektu „Když oheň zahoří“ zasahují do těchto oblastí:

Dítě a jeho tělo

Uvědomění si vlastního těla především prostřednictvím pohybových bloků formou narativní pantomimy.

Rozvoj pohybových schopností prostřednictvím pohybových her, rozcviček a pohybovým ztvárněním písničky a básničky.

Rozvoj a užívání všech smyslů, k čemuž použijeme rytmické nástroje, hru na tělo při písničce Hasič hasí proudnicí, obrazový materiál k diskuzím a vyprávění, skutečné hasičské předměty, s kterými mohou děti manipulovat.

Osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí. Děti získají osobní zkušenost s osobou hasiče, s materiálem, který používá, což povede k větší důvěře k hasičům, dozví se, jak předcházet některým nebezpečným situacím spojeným se vznikem požáru a naučí se vhodně se zachovat při určitých typech požáru uvnitř budovy a v případě, že na nich hoří oblečení.

Dítě a jeho psychika

Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních i produktivních prohlubujeme aktivitami v komunitním kruhu, při vyprávění pohádek, zážitků, či vyjadřování svých názorů.

Rozvoj komunikativních dovedností se děje prostřednictvím diskuze v komunitních kruzích, dramatizací části nebo celé pohádky a improvizací nahlášení požáru.

Rozvoj paměti, představivosti a fantazie - pomocí dramatizace pohádek, improvizace telefonického rozhovoru, narativních pantomim, při nácvičku písničky a básničky s pohybem na text písničky a básničky, ověřováním očekávaných výstupů – co si zapamatovaly.

Rozvoj tvořivosti se uskutečňuje ve výtvarných činnostech a v některých pohybových a dramatických hrách, kdy děti mají za úkol např. vymyslet, čím si zakryjí ústa a nos, aby nedýchaly kouř nebo ve hře „Hasiči hasí společně“ děti samy vymýšlejí cestu prostorem (kolem stolů, pod stolem), při telefonování na linku 150 děti vymýšlejí, co se stalo a kde, při narativních pantomimách občas děti nechávám vymyslet pohyb na slova – např. jak se chová oheň, jak se hasiči oblékají a jedou k zásahu apod.

Dítě a ten druhý

Rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních se děje především v dramatizacích a v pohybových hrách.

Rozvoj kooperativních dovedností, děti potřebují spolupracovat při hře „Hasiči hasí společně“, při společné výtvarné práci i při dramatizaci pohádky Požár lesa.

Dítě a společnost

Seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž žije. Děti poznávají hasičskou zbrojnici a hasiče, na procházce si všimají hasičských hydrantů, poznávají, co všechno musí hasiči dělat, než přijedou na zásah a co dělají po něm (suší hadice, uklízejí použitý materiál na své místo, perou oblečení, odpočívají). Zjišťují, že v případě potřeby se hasičům telefonuje na linku 150, některé děti se učí i jak se jmenuje město, kde bydlí, nebo kde je jejich školka.

Dítě a svět

Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách. Děti poznávají technické prostředky, které používají hasiči k zásahům (cisterna, hadice, motorová pila, ochranné oblečení atd.)

Osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy. Děti zjišťují, že není dobré si „hrát“ se sirkami nebo zapalovačem, nechat hořet svíčku a odejít, nehasit oheň v přírodě a odejít od něj, zjistí se, že nesmí dýchat kouř z ohně, hlavně když je černý. Získají informaci, co dělat, když na nich bude hořet oblečení. Budou znát symboly pro únikový východ.

V této kapitole jsem shrnula hlavní principy Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a následující kapitola se zabývá pohledem na pedagogicko-psychologickou problematiku práce s předškolními dětmi.

2.1 Pedagogicko-psychologický pohled na děti předškolního věku

Činnosti projektu plánuje učitel mimo jiné hlavně s ohledem na vývojové zvláštnosti dětí, proto je následující text věnován pedagogicko-psychologickému úhlu pohledu na děti ve věku od 3 do 6 let, resp. do začátku školní docházky.

Předškolní věk je především věkem hry, charakteristická je potřeba socializace, dochází také k intenzivnímu rozvoji poznávacích procesů, paměti, představivosti i myšlení.

Hra je jednou ze základních potřeb v tomto věku, prostřednictvím hry si dítě zpracovává informace o okolí i své zážitky, hrou s materiály poznává svět kolem a hrou s vrstevníky získává neocenitelné sociální zkušenosti, neboť z paralelní hry 2 - 3 letého dítěte se postupně stává hra kooperativní, při které spolu děti spolupracují, rozdělují si role a učí se hledat kompromisy. „*Tvořící, obsahově bohatá hra v týmové spolupráci s vrstevnickými partnery je základ pro tvořivé originální myšlení a jednání, a v tom je ničím nenahraditelná.*“ (Kořátková, 2018)

Také Matějček (1996) mluví o konci třetího roku jako o období, kdy si dítě začíná vytvářet vztahy k druhým dětem, s rozvojem schopností spolupráce a dalšího prosociálního chování jako je solidarita, obětavost, tolerance a soucit. (Matějček, 1996)

„Zcela nových kvalit dosahuje sociální a emoční vývoj. Hlavní činností dítěte je hra, která je významným socializačním činitelem. V předškolním období dochází k výraznému rozvoji poznávacích schopností, k formování dětské osobnosti a rozvoji sociálního chování.“ (Černá a kol., 2008, str. 142)

Poznávací procesy jako je vnímání, pozornost, paměť, představivost a myšlení se v tomto období velmi rychle rozvíjí a kvalitativně mění. „*...charakteristické odlišnosti odpovídají vývoji nervové soustavy i zkušenosti dítěte. Vývojové zvláštnosti jsou ve vnímání prostoru i času, paměti, obrazotvornosti i myšlení.*“ (Trpišovská, 1998, str. 31)

Pozornost je ještě krátkodobá a povrchní, dítě je snadno vyrušeno podněty okolí, což klade větší důraz na motivaci či střídání statických a pohybových činností.

Vágnerová a Valentová (1992) hovoří o tom, jak se postupně dítě učí zapojovat více záměrnou pozornost, než bezděčnou, ale ještě se nechá snadno rozptýlit zejména nápadnými či jinak atraktivními podněty. (Vágnerová a Valentová, 1992)

Vágnerová (2012) se zmiňuje o fenomenálním psychologovi Piagetovi, který přišel na to, že 3 – 4 leté děti vstupují plynule ze symbolického a předpojmového období do názorného, které trvá do zhruba 7 let. Právě pro symbolické a předpojmové stadium je charakteristické používání symbolů – jednak slov a jednak zástupných předmětů, což se projevuje ve hře, kdy např. kámen představuje zvířátko apod. Základem k předpojmům je skutečnost, že dítě vnímá trvalost objektů. (Vágnerová, 2012)

Dítě má tedy v tomto věku v oblíbenosti hry na něco, hry v roli. Jsou pro něj motivující samy o sobě a lze předpokládat, že zařazení dramatizace do projektu je pro děti přirozenou a zábavnou formou vzdělávání.

Pro názorné období (4 – 7 let) je typické intuitivní a prelogické myšlení, tedy ještě nelogické. Ovlivňuje ho zejména egocentrismus. Dítě si nedokáže představit jiný úhel pohledu, než ten svůj, myslí si, že všichni vidí totéž, co v tu chvíli ono. (Vágnerová, 2012)

Hry v rolích a situační učení pomáhají dětem pochopit, jak se může cítit ten druhý, učí nazírat na situaci pohledem někoho jiného, nebo pomáhají rozvoji představivosti, jak by se dítě v konkrétní situaci zachovalo.

Typické pro toto období je také fenomenismus, kdy dítě vnímá svět takový, jak vypadá, všimá si typických znaků a podle toho posuzuje. Nedokáže tudíž pochopit, že velryba není ryba. Dalším typickým prvkem myšlení je prezentismus, dítě žije přítomností a vnímá aktuální obraz okolního světa, který mu poskytuje jistotu, neboť danou věc vidí a lze se přesvědčit o tom opakovaně. Díky centraci dítě vidí pouze jeden aspekt situace, a pokud se některá vlastnost předmětu změní, dítě to vnímá už jako úplně jiný předmět. Nechápu, že předmět se může vrátit do původního stavu zase změnou této vlastnosti. Dítě si také spíše všimá vedlejších nepodstatných znaků, zpravidla velmi nápadných a nedokáže vidět objektivně celek. (Vágnerová, 2012).

Všechny tyto typické prvky myšlení lze využít v dramatizaci či v pohybové hře, umožňuje to například přijmout zástupný předmět jako předmět za skutečného člověka nebo zvíře.

Informace zpracovává dítě také specificky, pro lepší interpretaci reality používá fantazii - magické myšlení. Neživým věcem či zvířatům a rostlinám přisuzují předškolní děti lidské vlastnosti (animismus, antropomorfismus), což se projevuje i v kresbě např. lidským obličejem u zvířat. V narativní pantomimě se tak děti mohou např. proměnit v kapičky vody, které běží hasičskou hadicí.

Vágnerová (2012) se také zabývá způsobem hledání řešení problémů. To je u předškolních dětí závislé na schopnosti vidět podstatu, což je zkomplikované kvůli soustředění se na vedlejší a nepodstatné znaky. Ovlivňuje to zpracování nových informací, které dítě třídí na základě podobnosti. V nových situacích dítěti v orientaci pomáhají předchozí zkušenosti. Schopnost předvídat, co bude mít jaký důsledek, závisí na zkušenostech dětí, 3-4 leté děti si zatím neumí představit, jak se budou cítit v situaci, kterou nezažily. (Vágnerová, 2012)

Proto je pro předání informací, jak se zachovat v nebezpečné situaci, vhodná forma prožitku a to prostřednictvím hry v roli, kdy je nebezpečná situace fiktivní a navíc z ní mohou kdykoliv vystoupit. Námětová hra v roli nabízí dítěti možnost procvičení si nalezení vhodných řešení situací, ale také vyzkoušení si i negativních rolí, které děti také lákají, ale nemohly by si je jinak zkusit (Vágnerová, 2012, s. 190).

Pohádky jsou svou jednoduchou strukturou a přehledností dobra a zla pro předškolní věk ideálním prostředkem k pochopení fungování světa. Dítě se ztotožňuje s hlavním hrdinou, který má podobné pocity a problémy jako ono, pokud jde o použití zvířat v pohádce, je vhodnější mluvit o mláďatech.

Pro předškolní děti je těžké plánovat postup řešení situace, mají tendenci použít právě naučené scénáře a reagují spíše impulzivně a bez rozmyslu, spoléhají se spíše na pomoc druhých. Tříleté děti by si při evakuaci do svého batohu jídlo nevzali, vzali by si, co je osobně zajímavé. (Vágnerová, 2012, s. 186).

Vhodně zvolenou aktivitou můžeme děti naučit správný scénář, jak se zachovat v dané situaci. Využít zkušenost z fiktivní situace.

Paměť se vyvíjí spolu s ostatními kognitivními schopnostmi, zvyšuje se kapacita paměti ale i délka udržení informací v paměti. Schopnost vybavit si, co se odehrálo, kdy a jak, se rozvíjí nejvíce právě mezi 4 a 6 rokem. V interpretaci zážitků se pak projevují

nepřesnosti, jsou odrazem toho, co děti nejvíc zaujalo a také kombinací fabulace. (Vágnerová, 2012).

Předškolní děti ještě snadno zapomínají. Je proto dobré opakovat, co chceme, aby si zapamatovaly a při předávání informací využívat více smyslových podnětů zároveň – např. slovní, obrazový, zážitek (hrou v roli), prozkoumáním předmětu (hmat) apod. Proto využívám v projektu obrazový materiál a rekvizity pro hru v roli, či skutečný hasičský materiál.

Také chápání prostoru a času je ovlivněno egocentrismem, předškolní dítě posuzuje vztahy v prostoru ze svého úhlu pohledu. Stejně tak čas je měřen podle událostí. „*Předškolní děti mají tendenci přeceňovat délku časového intervalu (stejně tak jako mají sklony přeceňovat vzdálenost v prostoru.)*“ (Vágnerová, 2012, s. 192-193).

Pokud hovoříme o komunikaci, jsou např. tříleté děti na různé úrovni od úplné nemluvnosti až po komunikaci ve složených větách. Tomu je zapotřebí přizpůsobit např. vysvětlení pravidel hry, zvolit krátké jednoznačné pokyny apod. „...*předškolní dítě chápe a používá jazyk na úrovni, která odpovídá dosaženému stupni rozvoje poznávacích procesů. Informace získané v rámci verbální komunikace zpracovává způsobem odpovídajícím jeho myšlení. Vzhledem k tomu nemusí každé sdělení chápat v souladu se záměrem mluvčího.*“ (Vágnerová, 2012, s. 214).

Je nutné také přizpůsobit úrovni komunikaci i činnosti a reflexi. Děti většinou nemají ještě dostatečně rozvinutou slovní zásobu např. k popisu svých pocitů nebo charakterizaci činností, proto je lepší jim dávat např. na výběr z různých protichůdných popisných slov.

V souvislosti s tématem požární prevence je nutné se zabývat také tím, jak předškolní dítě dokáže chápat pravidla chování a ztotožnit se s nimi. Dítě v předškolním věku poznává svět stále ještě ve velké míře prostřednictvím experimentů, přitom se dostává nechtěně i k situacím nežádoucího chování.

Dítě ve věku do tří let se za nežádoucí chování stydí, pokud je při něm přistiženo. Jelikož nemá ještě zvnitřněnou normu chování, může udělat přestupek znovu, když se dospělý nedívá. Teprve po třetím roce je dítě schopné cítit vinu při porušení pravidel, i když je to spíš v důsledku očekávání nepříjemností či trestu. (Vágnerová, 2012)

„Předškolní děti začínají považovat za nezbytné, aby jednaly žádoucím způsobem, i když je právě nikdo nevidí. Vnější regulace je doplňována vnitřní regulací, která se uplatňuje i v situacích, kdy není reálně přítomna žádná dospělá autorita...“
(Vágnerová, 2012, s. 243).

Dítě starší tří let je tedy z tohoto pohledu schopné se ztotožnit např. s pravidlem nehrát si s nalezeným zapalovačem, ale odevzdat ho dospělé osobě apod.

Z výše uvedených typických znaků chování a myšlení předškolních dětí jsem v rámci přípravy projektu měla na paměti zejména využití pohádky a hry k pochopení informací, využití obrazového materiálu a prožitku k podpoře zapamatování důležitých informací, pro podporu soustředění jsem si připravila na sebe navazující různorodé činnosti. Počítala jsem také s omezenými komunikačními možnostmi dětí i s jejich malými zkušenostmi pro hledání vhodného řešení situací. Nejcitlivěji jsem vnímala problematiku morálky, ale podle vývojové psychologie je dítě po třetím roce schopné pravidla bezpečnosti dodržet, i když ho může velmi lákat si zapalovač vyzkoušet a dospělý se zrovna nedívá. Tato informace pro mě byla rozhodující při vytváření projektu s tématem požární prevence.

Tato kapitola se zabývala problematikou pedagogicko-psychologického pohledu na práci s dětmi předškolního věku. V následující kapitole se budu věnovat charakteristice projektu, jeho tvorbou a srovnáním s integrovanou výukou.

3 Využití projektu v MŠ

V této kapitole shrnuji hlavní principy projektu a vysvětluji rozdíl mezi projektem a integrovanou výukou. V dalších podkapitolách zmiňuji historii projektové metody, uvádím zásady tvorby projektu a přidávám možné koncepty jeho obsahu.

Při pátrání po podstatě projektové metody jsem zjistila, že existuje nejasnost mezi chápáním projektu v současném školství a mezi jejích výkladem v odborné literatuře. Učitelky ve školách používají integrovaný přístup a jsou přesvědčeny, že právě integrovaná tematická výuka je de facto projekt. Přesto jsou určité rozdíly, které jsou pro projekt určující a odlišují ho od integrované tematické výuky.

Co však nejvíc charakterizuje projekt je určitá hlavní myšlenka či téma, která vychází ze současného zájmu dětí, na tuto myšlenku se nabalují všechny další činnosti, tyto činnosti by měly podněcovat děti k samostatnosti a aktivitě, učit je spolupracovat a přicházet na podstatu např. experimentem či vlastním originálním řešením. Důležitá je propojenost aktivit s reálným životem, praktická využitelnost informací či získávaných postojů a názorů. Cílem může být nějaká hmotná věc, ale i získání vědomostí, či vyřešení nějakého problému. Pro projekt je charakteristická také reflexe - jak dětí, tak učitele. Děti si při ní propojují získané znalosti a učitel dostává zpětnou vazbu o tom, co si z projektu děti odnášejí, co si pamatují, jak dané činnosti vnímaly, co přitom prožívaly apod.

Nádvorníková a Kupcová (2004) hovoří o projektu jako o propojených činnostech soustředěných kolem určitého jádra a o jeho efektivitě vzhledem k potřebám dětí učení hrou „..., projekt tedy vytváří podmínky pro prožitkové učení, umožňuje učení individuální i kooperativní. Směřuje k rozvoji osobnosti dítěte - tj. k vytváření poznatků a dovedností, postojů a zároveň poskytuje prostor pro samostatnost a aktivitu, čímž naplňuje rámcové, obecné cíle RVP PV. Je založen na vnitřní motivaci dítěte, jeho aktivní účasti. Má děti vést k řešení komplexních problémů, vnímání skutečností v přirozených (globálních) souvislostech.“ (Nádvorníková a Kupcová, 2004).

Opravilová a Gebhartová zdůrazňují také potřebu dětí vnímat přirozenou celistvost věcí kolem a z tohoto důvodu je projekt ideální formou k získávání zkušeností a informací, neboť všechny činnosti vycházejí z ústředního motivu či reality, o kterou se děti aktuálně zajímají a navíc jsou činnosti všestranné. „Projekt tedy můžeme chápat jako

promyšlený plán, jak organizovat činnosti seskupené kolem ústředního tématu. Projekt může být zaměřen na nové zkušenosti a poznatky, nácvik dovedností či estetické a etické prožitky a zpravidla vlastně zahrnuje všechno toto dohromady.“ (Opravilová a kol. 2011, s. 73).

Hornáčková (2016) zdůrazňuje tvořivý aspekt projektu, přičemž považuje tvořivost za jednu z nejdůležitějších kompetencí, kterou je třeba u dětí rozvíjet, neboť podporuje hledání nových a originálních řešení problémů. Projekt právě nabízí dětem určitý problém k řešení, děti by měly být podněcovatelé tématu i směřování projektu, pedagog zastává zejména roli rádce a facilitátora. Projekt také předpokládá určité dovednosti dětí jako např. spolupracovat ve skupinách, najít společné a tvořivé řešení, umět samostatně pracovat, dokázat říct svůj názor a zhodnotit dané aktivity. (Hornáčková, 2016, s. 8).

Také Syslová a Štěpánková (2019) si myslí, že hlavní téma by mělo vycházet od dětí a odrážet jejich současný zájem, pedagog by měl činnosti nabízet, na základě návrhů dětí, děti by si měly činnosti vybírat ze svých vnitřních motivačních pohnutek. Také se shodují spolu s Hornáčkovou (2016), že nedílnou součástí projektu je hodnocení a probíhá jak v průběhu, tak i v jeho závěru.

Projektová výuka klade velké nároky na určité dovednosti a schopnosti učitele. A to nejen potřebou znalosti daného tématu a disponování určitým materiálem, ale i ve schopnosti přizpůsobit se aktuálnímu zájmu dětí, jak o tom hovoří například už v 1. pol. 20. stol. Ida Jarníková: *„Může pracovati (učitel – pozn.) víc příležitostně, všimati si okamžitého zájmu dětí, vycházeti od dítěte, ale přitom musí míti před očima cíl, k němuž směřuje jeho práce.“* (Jarníková: Výchovný program mateřských škol, 1930, v Opravilová a Gebhartová, 2011).

Učitel se významně podílí na celkové atmosféře ve skupině, řídí se aktuálním zaujetím dětí, chystá prostředí, nabízí činnosti, vede děti vhodně zvolenými otázkami, upozorňuje na problém k řešení. Jedním z nejdůležitějších schopností učitele je tedy tvořivé myšlení, to ale musí jít ruku v ruce s respektem vůči nápadům dětí a empatií, tak aby se učitel dokázal přizpůsobit vzniklé situaci a nedržel se striktně svých představ o provedení nebo výsledku.

Učitel připravuje projektové aktivity také s ohledem na věk dětí a velikost skupiny, formu výuky může volit hromadnou, skupinovou nebo individuální. Je nutné, aby učitel

respektoval individuální zvláštnosti dětí a snažil se přizpůsobit celkové atmosféře ve skupině.

Myslím, že velice důležitá je interakce mezi učitelem a dítětem a z tohoto důvodu je podstatná respektující komunikace, tak jak o ní např. hovoří Pavel Kopřiva a kol. v knize Respektovat a být respektován (2008), kdy na místo neefektivní formy komunikace, ve které se může skrývat kritika, výčitky, nálepkování apod., používáme prostý popis situace s přátelským nebo věcným tónem hlasu a nezlehčujeme pocity dítěte. O důležitosti komunikace se píše i Eva Machková v knize Metodika dramatické výchovy (2007) a kterou zde zmiňuji proto, že používám v projektu metody a techniky dramatiky: „*V dramatické výchově hráči nikdy nesmějí mít obavy, že by se mohli zesměšnit nebo ztrapnit Proto se učitel nejen neposmívá a neokřikuje hráče, nekritizuje je a nenapomíná, ale také nepřipustí, aby na sebe takto navzájem reagovali členové skupiny.*“ (Machková, 2007, s. 30).

Když se vrátím k rozdílu mezi projektem a integrovanou výukou, musím zmínit, že v současné době se projekt ve značné míře používá v rámci výuky na základních školách. Je však často spíše zavádějícím pojmenováním pro integrovanou výuku. Důležitost se totiž klade spíše na osvojení výuky a výběr činností vychází od učitele. Kdežto u projektu, tak jak o něm hovoří Hornáčková či Syslová, jde především o tvořivost, aktuální zájem dětí a o prožitek, který vede děti k řešení problému.

Kratochvílová (2014, s. 33, v Syslová a Štěpánková (2019, s. 68)) uvádí v následující tabulce rozdíly mezi projektovou a tematickou výukou:

	Projektová výuka	Tematická výuka (ITV)
Čí je to plán?	Je to „podnik“ žáků.	Je to „podnik“ učitele.
Jak jsou stanoveny cíle?	Cíle se stanovují postupně, rozvíjejí se spolu s průběhem projektu.	Cíle jsou stanoveny dopředu, jsou zcela konkrétní.
Co je výstupem?	Produkt – výsledek, který je znám od počátku	Osvojení si tématu, drobnější dílčí výtvoři při

	projektů.	plnění různých učebních úloh.
Jak je to s motivací?	Spontánní bezděčná motivace, podporována vlastním zájmem žáků o projekt a jeho výstup.	Motivace závislá na atraktivnosti tématu a učebních úloh.
Jak je to s činnostmi žáků?	Odvíjejí se od výstupu projektu, žáci činnosti navrhuji, plánují, realizují.	Vycházejí z aplikačních úkolů, které učitel žákům předkládá.
V jaké roli je učitel?	Poradce, učitel je v pozadí.	Řídí činnosti žáků, současně plní poradenskou roli při jejich realizaci.
V čem spočívá náročnost?	V organizaci, řízení a poskytování zpětné vazby.	V přípravě tématu – jeho rozpracování do učebních úloh.

Syslová a Štěpánková (2019) dále uvádí, že je dost těžké realizovat v mateřské škole projekt v této podobě. Vzhledem k nízkému věku dětí je nutné oba výše uvedené přístupy skloubit a to takovým způsobem, aby byla výuka přizpůsobena specifickým zvláštnostem tohoto věku a zároveň, aby byly splněny požadavky RVP PV.

O tom jsem se sama přesvědčila při tvorbě projektu a často používala i prvky integrované výuky, neboť děti nebyly kvůli věku příliš schopné například samostatné reflexe nebo kooperace.

3.1 Počátky projektování

Principy pedagogického projektu propagoval už Rousseau či Pestalozzi, mnohem víc do popředí se však projektová výuka dostala na přelomu 19. a 20. století v koncepcích nových reformních hnutí. Koncepce pragmatické pedagogiky Johna Deweyho (1859 –

1952) a William Heard Kilpatricka (1871 – 1965) se staly základem metody projektování. U nás byl propagátorem projektové výuky Václav Příhoda (1889 – 1979), který se snažil vzbudit u dětí zájem o učení prostřednictvím nadneseného problému či otázky k přemýšlení. Také Ida Jarníková (1879 – 1965) byla širitelkou projektu jako způsobu výchovy v mateřských školách.

Období éry komunismu u nás utlumilo snahy o projektové vyučování, nahradily je jednotné osnovy - Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy, kdy tzv. zaměstnání plánovaly učitelky podle jednotlivých výchovných složek (např. jazyková výchova, výchova mravní atd.). Po roce 1989 se projektová výuka dostala zpátky do některých škol a v současné době je stále více využívána.

3.2 Tvorba projektu

Při plánování projektu je třeba vzít v úvahu zejména cílovou skupinu dětí, zhodnotit jejich možnosti, jejich zkušenosti, vzdělávací potřeby, ale i vztahy ve skupině. Podle toho uvažovat, na co se zaměřit, stanovit si cíle a záměry, promyslet, zda bude do projektu zapojena veřejnost, rodiče nebo nějaká instituce. Některé zdroje (Hornáčková, Nádvořníková a Kupcová) doporučují vytvořit si myšlenkovou mapu projektu, která přehledně graficky znázorní hlavní téma a jeho propojení s nabídkou činností.

Téma a činnosti mohou určovat také délku projektu. Krátkodobý projekt tak může trvat jeden den či týden, dlouhodobý projekt může trvat měsíc i rok. Může se také stát, že krátkodobý projekt přeroste v dlouhodobý, protože přirozeně naváže na pokračující zájem dětí a aktivity projektu tak mohou být rozšířeny či prohloubeny.

Hornáčková (2016) uvádí a rozpracovává čtyři základní činnosti projektu, kterými jsou záměr, plánování, provedení a hodnocení. V **záměru** doporučuje aktivní zapojení dětí ve formě asociací či brainstormingu. I téma může být vysloveno dětmi. Zásadou brainstormingu, kdy zúčastněné napadají myšlenky a asociace spojené s daným tématem, je nehodnocení těchto nápadů, možnost rozvíjení některých z nich, a čím více nápadů, tím lépe. V tomto kroku se také diskutují možnosti zapojení externích osob a spolupráce s jinými institucemi.

V **plánování** se vyberou konkrétní pojmy z brainstormingu, které nejvíc korespondují s tématem a vytvoří se k nim myšlenková mapa, která umožňuje zpřehlednit nabídku vzdělávacích činností projektu. Myšlenková mapa má nejčastěji podobu bublin

s heslovitým textem, bubliny jsou graficky mezi sebou propojeny. Na myšlenkovou mapu navazuje plánování hlavních cílů projektu, což je úkol pro pedagoga. Hornáčková doporučuje, aby byl cíl projektu „*smysluplný, měřitelný, akceptovatelný, reálný a realizovatelný a termínovaný*“ (Hornáčková, 2016, s. 13). Dále Hornáčková (tamtéž) uvádí, že vzdělávací nabídka by měla být vložena do příběhu pro jeho přirozenou tendenci ke gradaci a zápletce s rozuzlením.

V samotném **provedení** projektu je kladen důraz na samostatnost a aktivitu dětí, tak aby učitel nechal děti svobodně se rozhodnout, řešit problémy, spolupracovat, diskutovat, učit děti přemýšlet a získávat zkušenosti samotnou realizací a sám zůstal v roli pomocníka či režiséra.

Hodnocení je v projektu velice důležitým prvkem, hodnotí se průběžně v jednotlivých částech aktivit i na závěr celkově, vyjadřuje nejen sebereflexi učitele, ale i reflexi dětí. Dítě si díky hodnocení toho, co právě prožilo, může uvědomit, co se dozvědělo, naučilo, co by se ještě chtělo naučit. Hodnocení nám dává zpětnou vazbu, zda došlo k naplnění stanovených cílů projektu.

Hornáčková doporučuje uplatnit v projektu **třífázový model učení E-U-R**. Evokace (E) uvádí děti do tématu, umožňuje vybavit si představu o tématu, realizuje se např. prostřednictvím diskuze. Ve fázi uvědomění (U) děti získávají nové informace prožitkem, zejména pohybovou hrou či dramatizací a porovnávají je se svými informacemi. Ve fázi reflexe (R) si děti prostřednictvím vyjádření hodnocené činnosti uvědomí, co se vlastně dozvěděly. Vyjádření nemusí mít podobu slovní, mohou být interpretovány například postojem. (Hornáčková, 2016)

3.3 Obsah aktivit projektu

Samozřejmostí by mělo být, že obsah aktivit projektu vychází ze vzdělávacího obsahu RVP PV a průřezově zasahuje všechny uvedené oblasti tak, aby dítě přirozeně rozvíjelo svůj intelekt i dovednosti v praktických souvislostech. (Podrobněji v kapitole 1.1).

Při výběru konkrétních aktivit projektu se lze inspirovat Gardnerovou teorií mnohočetných inteligencí, podle níž psycholog Howard Earl Gardner v osmdesátých letech minulého století vystoupil proti teorii jedné inteligence, která by se dala měřit standardizovanými testy a propagoval inteligenci jako komplex několika druhů inteligence (původních sedm bylo doplněno dalšími), které jsou vzájemně propojeny.

„Mezi jeho původních sedm inteligencí patří: jazyková, hudební, logicko-matematická, prostorová, tělesně-pohybová, intrapersonální a interpersonální.“ (Wikisofia.cz, 2013). Podstatou této teorie je, že každý z nás má tyto druhy inteligence rozvinuté v různé míře, projevují se jako silné stránky, které používá člověk jako strategie k učení víc než jiné. Rozvoj těch slabších stránek můžeme podpořit prostřednictvím právě silných stránek, kdy např. *„děti se slabými verbálními dovednostmi, ale silnými prostorovými dovednostmi mnohem pravděpodobněji zlepší své verbální dovednosti, pokud jejich učitelé používají spoustu obrázků, fotografií a kreslicích aktivit“*. (Morgan, 2021, s. 133). Stejný zdroj také uvádí, že Gardnerova teorie je v některých ohledech podobná tzv. zóně nejbližšího vývoje Lva Vygotského, podle které je vhodné děti rozvíjet na úroveň, která se nachází těsně nad současnou úrovní dítěte, a které dítě může dosáhnout pomocí interakce s někým zkušenějším (s dítětem či dospělým).

Inspirací konkrétní nabídky činností může být vytváření center aktivit podle programu Začít spolu, kde učitel přichystá nabídku činností v jednotlivých centrech a děti tato centra navštěvují v průběhu týdne dle svého výběru. Podle oficiálního webu organizace Začít spolu (zacitspolu.eu) mohou být centrem aktivit např. Knihy a písmena, Domácnost, Manipulační a stolní hry, Pokusy a objevy, Voda a písek, Ateliér, Dílna, Kostky, Hudba, Pohyb, Dramatika. Centra aktivit jsou nabízené příležitosti k získání zkušeností a procvičení dovedností a zároveň tento typ vzdělávání naplňuje principy RVP, umožňuje rozvíjet spolupráci mezi dětmi a děti mají zároveň možnost volby činností.

V této kapitole jsem popsala projekt, jeho historii a jeho tvorbu, snažila jsem se přiblížit rozdíl mezi projektovou výukou a integrovanou výukou, dotkla jsem se historie vzniku projektů a uvedla jsem tři možné inspirace k obsahům aktivit projektu. V následující kapitole navazuji využitím metod tvořivé dramatiky v projektu.

4 Využití tvořivé dramatiky v projektování

V této kapitole vysvětluji, proč je tvořivá dramatika vhodným vzdělávacím prostředkem a jak koresponduje s principy projektu i RVP. Pro doplnění uvádím přehled nejčastějších metod a technik tvořivé dramatiky.

Důležitým aspektem vzdělávacího procesu jsou použité výukové metody. Ve smyslu RVP PV chceme, aby dítě přirozeně získávalo vědomosti zejména zážitkovou formou, přičemž učitel zde vystupuje v roli facilitátora. Což ale neznamená, že vztah učitele a dítěte projevující se zejména v komunikaci, by byl vedlejší. Naopak učitel děti podněcuje a vytváří podmínky pro rozvoj dětí také vhodně zvolenými výukovými metodami.

Maňák a Švec (2003) výukové metody dělí na klasické (např. vyprávění, přednáška, práce s obrazem, napodobování), aktivizující (např. diskuze, situační, inscenační, didaktické hry) a komplexní (zahrnují také organizační formy – frontální, skupinová, kooperativní, individuální, individualizovaná výuka, projektová výuka, brainstorming, výuka dramatem atd.). (Maňák a Švec, 2003)

Projekt je založen na použití zejména aktivizujících metod výuky, které podporují samostatnost dětí a rozvíjí jejich tvořivé myšlení i chuť k poznávání světa. Mezi aktivizující výukové metody patří právě také metody tvořivé dramatiky.

Dramatika využívá mezilidskou komunikaci verbální i neverbální, důležitá je schopnost představitivosti i fantazie. Proto dramatická hra v první řadě rozvíjí osobnostní a sociální učení. Dramatická hra je vlastně námětová hra, hra na „něco“, odvíjí se od dětské hry, neboť děti se přirozeně v rámci spontánních aktivit stávají rády na chvíli někým jiným. Dramatická hra je určena pro představení divákům, pokud však mluvíme o tvořivé dramate, jejím úkolem není předvést divadelní představení, ale zažívat osobní zkušenost ztvárněním role či situace, zejména improvizací a získat tak vnitřní osobní zážitek. Tvořivá dramatika tak rozvíjí kreativitu, neboť aktéři musí samy vymyslet, co a jak ztvárnit. Rozvíjí se také schopnost soustředit se na sebe, na své pocity, nebo se na základě svých zkušeností snažit vcítit do různých rolí a situací či do charakteru jiných osobností. Možnosti tvořivé dramatiky a její vlivy na rozvoj dětí tak korespondují s cíli RVP i s principy projektování.

„Tvořivá dramatika je improvizovaná, k předvádění neurčená, ale na proces vnitřní práce orientovaná forma dramatu, v níž jsou účastníci vedeni vedoucím (učitelem) k představování si, hraní a reflektování lidské zkušenosti.“ (Valenta, 1994, s. 158).

„Dramatickou výchovu lze definovat jako tvořivý proces, při němž dochází ke zkoumání a prověřování tématu a vytváření vlastních postojů v konfrontaci s postoji ostatních zúčastněných, a to skrze vlastní prožitek a na základě vlastní činnosti.“ (Svobodová a Švejnové 2011, s. 9).

Podle Machkové (2007) je cílem tvořivé dramatiky rozvíjet v osobnostní rovině zejména psychické funkce (pozornost, vnímání, představivost, myšlení, komunikace, emoce, vůle), schopnosti a dovednosti (inteligence, tvořivost, speciální schopnosti), motivace, zájmy, hodnoty a postoje. V oblasti sociální rozvíjet vztahy ve skupině, kooperaci a poznávání reálného života. V oblasti dramatické je cílem rozvíjet dovednosti dramatiky jako je hra v roli, výstavba celku, výrazové prostředky, a vědomosti o divadle. (Machková, 2007)

Také zahraniční prameny uvádějí velký přínos tvořivé dramatiky v edukaci dětí. Metaanalytická studie Ulubeyho (2018), která shrnuje poznatky 63 výzkumných studií, ukázala pozitivní vliv tvořivé dramatiky na rozvoj dovedností dětí a to především na jejich kognitivní, afektivní a psychomotorické funkce. (Ulubey, 2018)

Všechny uvedené důvody jsou podporujícími argumenty pro použití metod a technik tvořivé dramatiky ve vzdělávacím projektu.

4.1 Metody a techniky tvořivé dramatiky

Z publikací Valenty (2003), Svobodové a Švejnové (2011), Machkové (2007) a Hornáčkové (2016) jsem vybrala metody dramatické výchovy, které nejčastěji využívám ve své praxi.

Dramatická hra je námětová hra založená na interakci mezi lidmi, díky čemuž vzniká napětí, které se stupňuje až do tzv. krize nebo konfliktu, vyřešením konfliktu získávají hráči zkušenost prožitkem a poznání.

Improvizace je spontánní, nepřipravený projev, jako reakce na situaci, je to jeden ze základních postupů tvořivé dramatiky.

Interpretace je předvedení díla nebo jeho části tvořivým způsobem.

Hra v situaci umožňuje protagonistovi vyzkoušet si jednat ve fiktivní situaci sám za sebe (simulace).

Hra v roli je nejčastěji využívanou metodou v mateřské škole, jde především o vcítění se do určité sociální role a jednat podle toho, co se od této role ve společnosti očekává. Dítě v této roli může prožít vnitřní konflikt, pokud se jednání postavy liší od jeho, ale získává zkušenosti ve vcítění se do někoho jiného, možnost nalezení originálního řešení situace apod.

Charakterizace znamená vcítění se do role (opět hlavně sociální) i s jejími charakteristickými rysy, je tedy závislá na představě protagonisty, jaké dojmy v něm role vyvolává.

Ke zvoleným metodám dramatiky je třeba zvolit vhodnou techniku dramatické výchovy, neboť znamená konkrétní prostředek pro vstup do problematiky. Nejčastěji používám v mateřské škole následující techniky.

Pantomima je pohybové ztvárnění role beze slov, v předškolním vzdělávání se uplatňuje simultánní pantomimická ilustrace např. při předvádění textu písní, říkadel, nebo při hádankách.

Narativní pantomimu používám často zejména při evokaci, děti při ní reagují improvizací pohybem, případně i hlasem na vyprávění učitelky.

Ozvučená pantomima může prohloubit hudební citění dětí, kdy kromě pantomimy pohybové ještě děti reagují i použitím hudebních nástrojů, např. místo hlasu, nebo ztvární atmosféru situace.

Štronzo (sochy) je reakcí na předchozí smluvený signál (heslo „štronzo“, tamburína, nebo zastavení hudby apod.), kdy se děti zastaví v prováděném pohybu a zůstanou tak chvíli jako zkamenělá socha.

Živé obrazy vycházejí ze hry na sochy (štronza), ale představují seskupení v sousoší, pro představu můžeme použít i formulaci „jako na fotce“.

Zrcadlo, zrcadlení je možné použít ve dvojicích i hromadně. Děti napodobují pohyby či mimiku učitelky nebo jiného dítěte.

Telefonické rozhovory mohou být dialogem či monologem, jsou jasné a krátké a objasňují stanoviska aktérů.

Konverzace ve dvojicích, interview – jeden z hráčů zjišťuje pokládáním otázek další informace, tato technika předpokládá určité vědomosti o dané problematice.

Vnitřní hlasy využíváme při zastavení hry, kdy skupinka hráčů „přemýšlí nahlas“ za klíčovou postavu, interpretuje jeho názory, myšlenky a přání, na základě kterých se rozhoduje, co udělá.

Ulička – klíčový hráč pomalu prochází uličkou spoluhráčů (může mít zavřené oči), z obou stran vnímá vyřčené názory k danému problému, z nichž většinou hráči na jedné straně představují pozitivní názor a na druhé straně negativní.

Horké křeslo (pomyslné) je určeno pro klíčového hráče v roli, kdy mu ostatní kladou otázky, aby o něm získali co nejvíce informací, o jeho názorech, postojích, příčin jednání a udělali si o něm úsudek. Ostatní se mohou dostat do role protihráčů.

Názorové spektrum umožňuje vyjádřit svůj názor postojem na pomyslné čáře, využívá se buď při hře v roli, nebo jako vlastní názor při hodnocení.

Další používané prvky v tvořivé dramatice:

Diskuze je důležitým prvkem předškolního vzdělávání, ideální forma diskuze je v kruhu, kdy na sebe všichni vidí, pomyslně jsou si všichni rovni, učitel při diskuzi zjišťuje aktuální znalosti dětí o dané problematice, děti vyjadřují své názory i nápady. Může být použita kdykoliv během řízené činnosti – jako evokaci, uvědomění či reflexi.

Asociace je myšlenkové spojení k určité situaci či předmětu, kdy děti vyjadřují volně své myšlenky a nápady, např. k čemu daný předmět slouží apod. Důležité je přijmout všechny názory, nic není špatné. Asociaci můžeme použít pro evokaci – jako úvodní motivaci.

Brainstorming – diskuzní metoda, kdy děti vyjadřují své myšlenky na zadané téma, které mohou v bezpečném prostředí skupiny doplňovat a mohou tak vzniknout důmyslné nápady.

Zástupné předměty a loutky jsou díky symbolickému myšlení předškolních dětí velice dobře ve hře přijímány, kdy jeden či dva podobné znaky jen vzdáleně připomínají

konkrétní postavu či zvíře, ale pro dítě není problém si skutečnou postavu či zvíře představit. Pokud předmět oživíme pohybem, stává se loutkou.

Reflexe je nejdůležitějším prvkem nejen tvořivé dramatiky ale i celého projektu. Děti při ní vyjadřují své pocity z proběhlých aktivit, dávají učiteli zpětnou vazbu, co si zapamatovaly a zároveň jim reflexe pomáhá utřídit si získané informace a zážitky. Děti se při reflexi učí formulovat svůj názor a respektovat názor druhých. Pro učitele je reflexe dětí zdrojem informací o tom, co si děti zapamatovaly, je však také ukazatelem pro usměrnění dalších činností dané skupiny a pro zlepšení příštích aktivit, neboť zahrnuje také sebereflexi, při které učitel hodnotí sám sebe.

Všechny činnosti tvořivé dramatiky předpokládají zajištění bezpečné atmosféry, plné důvěry a přátelství, kde se děti všech dramatických činností účastní dle své svobodné volby. Nikdy se nehodnotí osobnost dítěte ani jeho dramatické vlohy, hráči nesmějí mít obavu ze zesměšnění, učitel je nekritizuje a nenapomíná, zároveň nepřipustí totéž od jiných dětí.

Tvořivá dramatika taky klade důraz na určité schopnosti a dovednosti pedagoga, který podněcuje děti v kreativě. Učitel předkládá podněty a témata, má v zásobě různé varianty, kam se může situace ubírat, nechává děti, aby samy vymyslely ztvárnění role či směřování příběhu. Učitel může přitom zaujmout pozici např. vnitřního hlasu nebo bočního vedení. Rozhodně by se však měl zdržet hodnocení „to je špatně, to je dobře“, nebo ukazovat dětem, jakým způsobem by měly v dané roli jednat a vnučovat jim tak své představy o ztvárnění. „*Optimální kombinací pro rozvoj dětské tvořivosti je tvořivá a empatická učitelka se schopností naslouchat a podněcovat dětské nápady a aplikovat je do vlastních pedagogických záměrů.*“ (Svobodová a Švejdová, 2011, s. 52).

V tvořivé dramatice je také důležité vymezení začátku a konce hry, respektive vstoupení do role a vystoupení z ní. Učitelka by měla roli z dítěte sejmout. Pro jednoznačné vymezení role můžeme použít převlek či rekvizitu (šátek, klobouk), pro začátek a konec hry můžeme použít zvoneček.

V této kapitole jsem se věnovala přínosu tvořivé dramatiky v projektu a popsala jsem její nejčastější metody a techniky. V následující kapitole uvádím možnosti preventivního působení na děti v oblasti požární ochrany.

5 Předškolní vzdělávání v oblasti požární prevence

Tato kapitola nabízí pohled na současné vzdělávání dětí předškolního věku v oblasti požární ochrany. V další podkapitole jsou shrnuta vybraná témata pro projekt z metodik požární výchovy.

Ze statistiky vyplývá, že požárů způsobených dětmi do 15 let není vzhledem k celkovému množství mnoho (v roce 2021 to bylo 126 případů z celkových 16162 požárů v ČR), přesto je preventivně-výchovná činnost mimořádně důležitá a přispívá ke snížení vzniku požárů z neopatrnosti nebo z nedbalosti i ke snížení počtu úrazů z neopatrného zacházení s ohněm. Potřeba poučit děti o možných nebezpečných situacích v souvislosti s požáry a jinými mimořádnými událostmi je zakotvena i v kurikulárních dokumentech základních podmínek a pravidel pro institucionální vzdělávání - v Rámcových vzdělávacích programech. Není však bez významu také druhotné působení preventivně-výchovné práce, a to na rodiče poučených dětí, ať už formou letáček přinesených ze školy, nebo rozpoutáním diskuze na témata požární ochrany.

Při pátrání po metodikách a materiálech vhodných k výuce požární prevence jsem zjistila, že ucelená metodika určená přímo pro práci s předškolními dětmi neexistuje. Pro přípravu svého materiálu a aktivit pro děti předškolního věku jsem využila publikací a videí určených pro školní děti a znalosti jsem si doplňovala také diskuzí s hasiči.

Nejvýznamnějším garantem ochrany obyvatelstva je u nás Hasičský záchranný sbor ČR, potažmo HZS jednotlivých krajů, okresů a stanic. HZS je součástí integrovaného záchranného systému a jako takový poskytuje především pomoc při požárech, nehodách, živelných katastrofách a jiných mimořádných událostech. Zároveň však působí v oblasti vzdělávání obyvatelstva systémem preventivně výchovných činností, a to např. formou přednášek či projektových dnů pro školy i pro veřejnost, tvoří pro obyvatele výukové a vzdělávací materiály, uveřejňuje důležité informace v médiích, na svém webu či na sociálních sítích a organizuje soutěže a dny otevřených dveří.

Nabídku pravidelných kurzů či seminářů pro učitele se zaměřením na požární prevenci pro předškolní věk jsem na internetu nenašla. Zájemci o školení se však mohou obrátit

na příslušné HZS krajů a dohodnout se individuálně na školení svých pedagogických pracovníků.

V současné době existuje několik metodologických příruček k výuce požární ochrany u dětí. Téměř všechny se zaměřují na mladší a starší školní věk, navíc jsou z roku 2003, 2004. V České republice se tvorbou metodik požární prevence u dětí zabývá již přes 15 let zejména Bohdan Mikulka a Mgr. Miroslav Piňos. Jsou zároveň spoluautory nejnovější publikace z roku 2015, která shrnuje a sjednocuje výuku základů požární prevence a ochrany obyvatelstva u dětí základních škol s názvem Metodická příručka pro instruktory PVČ na základních školách. Tato příručka je však určena jako vzdělávací materiál pro instruktory preventivně-výchovné činnosti v rámci programu Hasík. Obsahově vychází z publikace Příručka pro učitele základních a speciálních škol (2003) a je doplněna o základy z oblasti ochrany obyvatelstva. Je však uváděna jako neprodejná a není ani distribuována pedagogům.

Absolventi kurzu Hasík provádí preventivně-výchovnou činnost na základních a speciálních školách, jsou to zpravidla příslušníci HZS. Primárně jsou jejich cílovou skupinou děti mladšího a staršího školního věku, přesto je možné je požádat o spolupráci při výuce v MŠ, není však jisté, zda dokáží přizpůsobit výuku mentalitě a schopnostem dětí předškolního věku, neboť je na tuto cílovou skupinu program nepřipravuje.

Kromě absolventů kurzu Hasík, můžou uskutečnit preventivně-výchovnou akci pro školku i jiní příslušníci HZS, nebo i členové sborů dobrovolných hasičů (SDH). Profesionální i dobrovolní hasiči však vykonávají preventivně-výchovnou činnost dobrovolně a závisí na nadšení, aktivitě a ochotě každého jednotlivce, zda tomu chce věnovat svůj čas. Po dohodě s HZS nebo s SDH či v rámci dnů otevřených dveří může škola navštívit hasičskou stanici, shlédnout ukázkou hašení ohně a sáhnout si na skutečný hasičský materiál.

Tvůrcem výukových materiálů je kromě HZS a Mikulky a kol. také asociace Záchraný kruh, která sdružuje záchranářské subjekty, vytváří a dává k dispozici zdarma na svých webových stránkách www.zachranykruh.cz výuková videa, obrázky, pracovní listy a testy k výuce a výchově ochrany života a prostředí. V nabídce jsou různé výstupy projektů, z nichž nejúspěšnější je projekt z roku 2013 „Chraň svůj svět, chraň svůj život“, díky kterému vznikly interaktivní multimediální učebnice z oblastí běžných rizik i

mimořádných událostí, jejichž součástí jsou mimo jiné videa a jednoduché didaktické počítačové hry. Téměř všechny materiály Záchraného kruhu jsou však primárně určeny pro školní věk.

Významným šířitelem požární prevence u dětí, jak již bylo výše zmíněno, jsou sbory dobrovolných hasičů (SDH), které působí v mnoha městech a obcích v ČR. V rámci SDH mohou být zřízeny kolektivy mladých hasičů, což je hasičský kroužek pro děti - členy SDH. Mladým hasičem se může stát dítě od 3 let. Zastřešující centrální organizace Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska (SHČMS) vydává směrnice a metodiky práce s hasičskými dětmi. Má ucelený systém vzdělávání členů a organizuje celostátní postupovou sportovní hru Plamen a Branný závod požárnické všestrannosti. V rámci těchto soutěží se děti částečně učí některé základy požární ochrany, zdravotní péče a práce s hasičskou technikou. Stěžejní část je však věnována pohybu. Je už pak na pedagogickém umu a znalostech každého vedoucího, zda dětem předá i další poznatky a praktické dovednosti z oblasti požární prevence a ochrany obyvatel.

Zjišťovala jsem náhodnými rozhovory s učitelkami ve třech mateřských školách, jaký materiál používají k výuce požární prevence. Výukové metodiky z roku 2003 a 2004 většina zná, ale v praxi je nepoužívá. Webové stránky Záchraný kruh žádná z oslovených osmi učitelek neznala. Tématem požární prevence se do hloubky nezabývají, v rámci bezpečného chování upozorňují děti na rizika spojená s hrou se sirkami nebo ponecháním svíčky bez dozoru a učí děti znát čísla tísňového volání. Využívají však také návštěvy hasičských stanic, kde děti získají zejména informace o práci hasičů.

5.1 Použitá témata z metodik výchovy požární ochrany

Pro svůj projekt jsem vybrala většinu témat z Mikulky (Mikulka a kol., 2015), protože je to ucelený a přehledný materiál pro práci s dětmi. Témata jsou logicky strukturovaná a navzájem na sebe navazují. Upravila jsem je vzhledem k možnostem chápání předškolních dětí, doplnila jsem je o pohádky a pohybové či dramatické hry. Do projektu jsem zařadila následující témata:

Kdo jsou hasiči, jak vypadají, co dělají a co potřebují ke své práci. Kontakt se skutečným hasičem a sáhnout si na hasičský materiál, navštívit hasičskou zbrojnicí s ukázkou hašení ohně.

Jak přivolat pomoc, komu a jak nahlásit požár, seznámit se s číslem tísňového volání na hasiče.

Nebezpečí vzniku požáru a jeho rychlé šíření, poznat některé hořlavé materiály, seznámit se s případy, kdy je pro nás oheň důležitý a máme nad ním kontrolu a kdy už kontrolu ztratíme a musíme se před ním ochránit.

Co dělat, když děti najdou sirky nebo zapalovač, pochopit, kam může „hra“ s nimi vést.

Co dělat, když na mě hoří oblečení, jak si sám pomoci, použití jednoduchého hesla Zastav se – lehni si – kutálej se!

Jak se zachovat při některých typech **požáru uvnitř budovy** a jak si **chránit dýchací cesty** před nebezpečným kouřem, včetně zásady neschovávat se uvnitř a pro nic se nevracet. Seznámení se s pojmem **únikový východ**, poznat symboly pro únikový východ a vyzkoušet si cvičnou evakuaci.

Ostatní nejčastěji uváděná témata v metodice jako zásady rozdělávání ohně v přírodě, všeobecná výstraha, evakuace při živelných pohromách, nebezpečné látky a prostředky improvizované ochrany jsem do projektu nezařazovala, vzhledem k tomu, že jsou tato témata svou podstatou i odborností určena spíše pro školní věk.

V této kapitole jsem shrnula současnou situaci ve vzdělávání dětí předškolního věku v oblasti požární prevence a uvedla jsem hlavní témata metodik požární ochrany vybrané pro tento projekt. V následující kapitole se budu věnovat konkrétnímu projektu a realizaci jeho části v mateřské škole.

6 Projekt v předškolním vzdělávání

V následující kapitole popisuji vznik projektu „Když oheň zahoří“, uvádím jeho vzdělávací cíle, očekávané výstupy, rozvíjené kompetence a možná rizika, charakterizují výzkumný vzorek, použité metody. Pro přehlednost uvádím myšlenkovou mapu projektu a shrnuji nabídku edukační činnosti projektu podle metody E-U-R v tabulce. Následně popisuji realizaci části projektu a uvádím jeho zhodnocení z pohledu svého, dětí, hospitující učitelky i naplňování vzdělávacích cílů.

6.1 Problém, cíle a výzkumné otázky

Výchovně-vzdělávací projekt není v současné době v mateřských školách běžně využíván, spíše se používají metody integrované výuky. Jsem přesvědčená, že projekt může být přínosný a to i v kombinaci s integrovanou výukou. Téma projektu jsem zvolila podle svého osobního zaměření, protože ve svém volném čase vedu hasičský kroužek pro předškolní děti. Při pátrání po materiálech vhodných ke vzdělávání dětí předškolního věku jsem zjistila, že preventivně-výchovná činnost v oblasti požární ochrany je zaměřena spíše na školní věk. Veškeré metodiky, stejně jako pracovní listy a videa se zaměřují z 90% na děti starší šesti let. Jsem ale přesvědčena, že děti v mateřské škole mohou také porozumět základům požární ochrany a měly by být seznamovány s touto problematikou co nejdříve. Učitelé však často problematice požární ochrany nerozumí a chybí jim odbornější znalosti. Profesionálním i dobrovolným hasičům může zase chybět znalost mentality dětí předškolního věku či pedagogické dovednosti. Rozhodla jsem se tedy vytvořit projekt zaměřený na požární prevenci pro předškolní děti a aplikovat jeho část v praxi. Věřím, že se projektem budou moci inspirovat učitelé či vedoucí hasičského kroužku.

Vzdělávací cíle

Hlavním cílem projektu je seznámení s hasiči a hasičskou technikou, pochopení nebezpečí vzniku požáru a seznámení se s bezpečným chováním vedoucím k ochraně zdraví. Dílčím cílem je zhodnocení realizovaných činností projektu, zpětná vazba od dětí a ověření jejich zapamatovaných informací.

Dalšími dílčími vzdělávacími cíli projektu jsou uvědomění si vlastního těla, rozvoj rytmického a hudebního cítění, pohybových dovedností, jemné i hrubé motoriky, rozvoj a užívání smyslů, osvojení si poznatků k podpoře bezpečí, rozvoj řečových,

komunikativních, interaktivních a kooperativních dovedností, rozvoj paměti, představivosti a fantazie, rozvoj tvořivosti, seznamování se světem lidí, vytvoření elementárního povědomí o širším prostředí a osvojování si poznatků vedoucích ke spoluvytváření bezpečného prostředí.

Očekávanými výstupy jsou:

- Poznat, jak vypadá hasič, seznámit se se základní hasičskou technikou a materiálem.
- Poznat, kam může vést nebezpečná hra se sirkami či zapalovačem, zjistit, že z malého ohýnku může vzniknout rychle velký požár, seznámit se s některými hořlavými materiály.
- Seznámit se s chováním, které předchází vzniku požáru a co dělat, když už hoří – jak a komu nahlásit požár, jak se zachovat při požáru uvnitř budovy a co dělat, když na nás hoří oblečení.

Projekt rozvíjí tyto klíčové kompetence:

- *Kompetence k učení* – soustředí se na pohádku, na aktivity, výtvarné práce, všímá si souvislostí mezi nebezpečnou „hrou“ a následky, užívá znaky a symboly pro linku 150, pro označení únikového východu. Učí se spontánně i vědomě.
- *Kompetence k řešení problémů* - Všímá si věcí a dějů kolem sebe (hledáme hydranty, únikové východy, hasičské přístroje, sirény). Řeší problémy v dramizaci a v pohybových hrách a snaží se najít řešení, které vede k cíli.
- *Kompetence komunikativní* – vyjadřuje své myšlenky a snaží se porozumět řečenému, domlouvá se slovy i gesty, rozšiřuje si slovní zásobu o nové názvy.
- *Kompetence sociální a personální* - dodržuje dohodnutá pravidla her, učí se vytvořit si a vyjádřit svůj názor.
- *Kompetence činnostní a občanské* – učí se své činnosti a hry organizovat např. při stavbě domečku, odhaduje rizika svých nápadů, když zvolí složitější cestu „zakouřeným“ prostorem. Učí se smyslu pro povinnost ve hře a zajímá se o druhé (v komunitním kruhu). Učí se dbát o své zdraví a zdraví druhých předcházením nebezpečných situací způsobených požárem.

Možná rizika projektu

Možná rizika projektu pramení zejména z mé zatím malé zkušenosti s vedením řízené činnosti pro kolektiv 3 – 4 letých. To může vést k nevhodně zvoleným činnostem vzhledem ke specifickým tohoto věku. Například činnosti neúměrné věku, nepochopení pravidel hry nebo ztrácením pozornosti dětí. Tomuto riziku se snažím předejít konzultací se zkušenou kolegyní, volbou jednoduchých pravidel hry, dostatečně silnou motivací a používáním více smyslových podnětů.

Dalším rizikovým faktorem je časový harmonogram činností v MŠ, kdy by měla být dodržena doba jídel a charakter aktivit – před jídlem pohybové činnosti, po jídle klidové. Svačinu však bylo možné přizpůsobit časovému rozpětí a charakteru řízených aktivit před ní a po ní.

Jako jeden z dalších možných rizik vnímám i neznalost dětí a dosud nevytvořený vztah k nim, protože ve školce pracuji teprve od prosince 2022. Realizaci projektu jsem se rozhodla uskutečnit v lednu 2023, kdy jsem předpokládala, že už budu mít s touto skupinou dětí hlubší zkušenosti.

Možným rizikovým faktorem je i velká nemocnost dětí, projekt se však dá uskutečnit i s menší skupinou dětí a také v případě, že budou muset být děti spojeny se starším oddělením, neboť se jednotlivé činnosti dají přizpůsobit i dětem starším, jak uvádím v edukativní nabídce.

Vzhledem k tomu, že důležitým faktorem projektu je hodnocení a sebereflexe, může být rizikem i subjektivně zabarvené hodnocení. Pro větší nadhled jsem požádala o reflexi také kolegyni, která bude přítomna u některých činnostech.

Výzkumné otázky

V rámci své bakalářské práce se zabývám třemi výzkumnými otázkami:

VO1: Je projekt v této podobě uskutečnitelný v praxi?

VO2: Jsou vybraná témata vhodná pro předškolní děti?

VO3: Jaké informace jsou 3 – 4 leté děti schopné si z projektu zapamatovat?

6.2 Příprava projektu, výzkumný vzorek a použité metody

Příprava projektu

Projekt je desetidenní a seznamuje děti se základy požární ochrany, upozorňuje je na možná rizika spojená se vznikem požáru, poskytuje jim praktické návody, jak se zachovat při požáru a vytváří v nich základní povědomí o práci hasičů. V rámci přípravy jsem studovala metodiky požární prevence, konzultovala problematiku s hasiči a hledala videa a pracovní listy a vhodné obrázky na internetu. Vymýšlela jsem pohybové hry a další aktivity, vytvořila jsem pohádky Nebezpečná hra, Požár kurníku a Požár lesa, volně parafrázovala dvě pohádky Zuzany Pospíšilové, vymyslela jsem básničku „Malý oheň slouží nám“ a vytvořila text k písničce „Hasič hasí s proudnicí“.

Do projektu jsem naplánovala také návštěvu hasičské zbrojnice v Malých Svatoňovicích, kterou jsem si vybrala proto, že je nově zrekonstruovaná, velice dobře vybavená a věděla jsem také, že mi místní hasiči vyjdou vstříc. Požádala jsem je proto o přednášku k hasičské technice s možností si materiál vyzkoušet a o ukázkou hašení ohně.

Předpokládám, že projekt poslouží jako inspirace pro učitelky mateřských škol a obohatí vzdělávací materiál, který mají k dispozici. Může také sloužit vedoucím kolektivů mladých hasičů pro práci s předškolními dětmi. Aktivity projektu jsem se snažila připravit nejen tak, aby děti projekt bavil, ale aby činnosti a informace korespondovaly se skutečnou prací hasičů a aby byly dětem informace předány v souladu s principy Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.

Výzkumný vzorek

Měla jsem možnost realizovat pouze část projektu. Ověření probíhalo během šesti dní včetně úvodního brainstormingu, a to od 20. do 27. ledna 2023, v mateřské škole v Úpici. V budově školky se nachází celkem pět tříd. Ověření jsem realizovala ve své třídě Měsíček, která je určena pro 3-4 leté děti, kde je přihlášeno 15 dětí (12 dívek a 3 chlapci). Průměrná docházka je cca 11 dětí. O děti pečujeme 2 učitelky. Do třídy je zařazen chlapec, který má diagnostikovanou poruchu autistického spektra, je ve 3. stupni opatření a má přidělenou asistentku pedagoga. V této třídě pracuji teprve od 1. prosince 2022, je to zároveň mé první zaměstnání učitelky.

Komunikační schopnosti dětí jsou na různých úrovních, většina dívek má velice dobrou slovní zásobu, 2 chlapci nemluví téměř vůbec, třetí chlapec s PAS mluví nadprůměrně dobře, je však třeba brát ohled na jeho zvláštnosti v chování – nemá rád změny, potřebuje vědět dopředu, co ho čeká, bojí se některých pohybových činností apod. Asistentka pedagoga mu pomáhá úspěšně strach překonávat a včas ho připravuje na mimořádné situace. Při realizaci projektu tento chlapec nakonec kvůli nemoci nebyl přítomen.

Pro realizaci projektu jsem vybrala nejdůležitější aktivity a zkrátila projekt na 6 dnů, tak aby byly dodrženy očekávané výstupy projektu.

Použité formy, metody a techniky

Asociace, brainstorming a myšlenková mapa

Projekt jsem plánovala částečně společně s dětmi, pomocí úvodní asociace a brainstormingu, pro větší přehlednost jsem sestavila myšlenkovou mapu dílčích témat.

E-U-R

V projektu jsem použila třífázový model učení E-U-R. V každém dni byly tedy řízené činnosti orientovány nejprve na evokaci, čili uvedení do tématu, poté uvědomění si nových poznatků a reflexi, tedy zhodnocení či uvědomění toho, co děti prožily.

Metody a techniky tvořivé dramatiky

Celým projektem se prolínají metody a techniky tvořivé dramatiky. Pro evokaci jsem volila zejména narativní pantomimy, pohybové hry, diskuze či výtvarné činnosti. Jako prostředek pro uvědomění jsem používala dramatizaci, improvizaci, pohybovou hru, vyprávění příběhu s diskuzí a pohybovou pantomimou. Při reflexi jsem nejvíc využívala názorové spektrum, vyjádření pohybem a diskuzí.

Forma výuky hromadná, skupinová a individuální

Většina aktivit se odehrávala formou hromadnou, některé výtvarné činnosti formou skupinovou a individuální a individuální formou probíhalo zjišťování zapamatovaných informací.

Reflexe a evaluace

Na závěr řízených činností jsem každý den provedla kratší reflexi, která vyjadřovala libost či nelibost dětí na prováděné aktivity, refletovala jejich pocity, pochopené či zapamatované informace. Na závěr projektu jsem s dětmi diskutovala realizované aktivity celého týdne a v dalším týdnu jsem individuálními rozhovory zjišťovala jejich zapamatované informace. Z pozorování sebe, dětí i z rozhovorů s dětmi jsem pak vytvořila sebereflexi a požádala jsem také o hodnocení druhé učitelky, která byla některým aktivitám přítomna.

6.3 Myšlenková mapa a nabídka edukačních činností

Myšlenková mapa



Projekt „Když oheň zahoří“ – nabídka edukačních činností

<i>Metody a techniky</i>	<i>Edukační činnosti</i>	<i>Pomůcky</i>
<p>Plánování projektu Asociace a Brainstorming (10 min)</p>	<p>Komunitní kruh Doprostřed pod plachtu neznámý předmět - sací koš – děti mají za úkol vymyslet, co by to mohlo být a k čemu by se to dalo použít. Náповěda - hasičská bunda. Brainstorming – nápady, co všechno hasiči dělají, co ví o ohni, atd.</p>	<p>Sací koš a hasičská bunda</p>
<p>Evokace Pohybová hra (5 min) Narativní pantomima (5 min) Tvoření (15 min)</p>	<p>HASIČI A VZNIK POŽÁRU Oheň – voda – blesk - pohybová hra na signál s reprodukovanou hudbou, při zastavení hudby učitelka zvolá heslo a děti se podle toho zachovají (oheň – běží ke dveřím, voda – sednou si na gauč nebo židle a zvednou nohy, blesk - lehnou si na koberec). Jak se chovají živly - oheň a voda – posilování, protahování, relaxace - formou narativní pantomimy Společná práce - temperou – oheň a voda – mícháním teplých a studených barev.</p>	<p>Písnička z přehrávače Smejko a Tanculjenka Bim bam bom. Tempery, velký arch papíru</p>
<p>Uvědomění Diskuze (3 min) Vyprávění s obrázky (5 min) Diskuze (3 min) Pohybová hra</p>	<p>Komunitní kruh Co víte o hasičích – jak vypadají, co dělají, signál sirény Pohádka o zvědavé jiskřičce – viz příloha č. 1 – vyprávění s obrázky. Diskuze k pohádce - Jak může vzniknout oheň? Hořlavé materiály. Co použili hasiči k hašení – hadice a proudnice – děti mají k dispozici tři sady malých hadic a proudnic D25 používaných na dětských závodech. Hasiči hasí společně – pohybová hra s hasičskými</p>	<p>Obrázky, fotky, zvuk hasičské sirény z mobilu. Papírové loutky k pohádce. 3x hadice D25 a 3 proudnice</p>

(7 min)	hadicemi, děti ve skupinkách po třech – první drží proudnici a vede cestou „uvnitř v zakouřeném domě“ ostatní – kolem židlí, pod stolem. Děti se vystřídají ve vedení.	D25.
Reflexe (1 min)	Názorové spektrum – na fiktivní čáře vyjádří svůj názor	
Evokace Pantomima na text písně (3 min) Pohybová hra (7 min) Tvoření (15 min)	JAK ZAVOLAT HASIČE Pohyb na text písničky Hasičská. Hasiči hasí společně – pohybová hra (s hasičskými hadicemi), na výzvu co hoří, děti běží hasit k jednomu z obrázků z pohádky předchozího dne – strom, knihkupectví, kontejner. Tvoření z plastelíny – děti modelují hasičské hadice a zamotají je do kotouče. Starší děti mohou modelovat hasičský zásah z pohádky – přidat oheň, co hoří – strom, knihy, kontejner, nebo zkusit vymodelovat hasiče.	Písnička z přehrávače Míša Růžičková – Hasičská. Obrázky z pohádky. Sada 10 ks plastelín - 5x
Uvědomění Diskuze (7 min) Básnička s pohybem (2 min) Improvizace (15 min)	Jak může vzniknout požár – povídání o nebezpečné hře dvou kluků se sirkami, zapalovačem, správně odevzdat dospělým, obrázky. <i>Příloha č. 2 Nebezpečná hra</i> Jak asi bylo těm dvěma klukům z pohádky, když...- pro starší děti - vyjadřování nálady obličejem i postojem. Co znamená, když se říká, že oheň je dobrý sluha, ale zlý pán - obrázky svíčky, opékání a povídání, co se může stát, když si s tímhle malým ohýnkem budeme hrát. Básnička s pohybem – viz příloha č. 6 – „Malý plamen slouží nám“ Jak přivolat pomoc a jak se telefonuje na linku 150 – - kdo si to chce vyzkoušet. Vymyslet, co hoří. Pro starší děti - ve dvojicích – jedno dítě je na lince, druhé hlásí požár.	Skutečné sirky, zapalovač. Obrázky „hry“ se sirkami a odevzdání rodičům. Obrázky svíčky, opékání buřtů, požáru lesa. 2 staré mobily

	(Na procházce půjdeme kolem hasičské zbrojnice, všimáme si, kde se nachází ve městě sirény.)	
Reflexe (3 min)	Vyjádření pohybem – symboly dnešních aktivit, která aktivita se dětem nejvíc líbila, k té se postaví.	
Uvědomění (60-90 min)	<p>NÁVŠTĚVA HASIČSKÉ ZBROJNICE</p> <p>Návštěva hasičské zbrojnice – děti získají informace a zážitky:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oblečení a vybavení hasičské zbrojnice. • Vybavení hasičských aut – materiál na různé druhy zásahu. • Ukázka hašení ohně – hasičským přístrojem, mokrým hadrem, pískem. 	Domluvit návštěvu u hasičů předem. Dát včas vědět rodičům – na nástěnku, na web.
Reflexe Diskuze (10 min)	Diskuze – co si kdo pamatuje, co bylo nejvíc zajímavé, co nového se dozvěděli. Mluví ten, kdo má v ruce proudničku.	
Evokace narativní pantomima (10 min) + živý obraz Tvoření (10 min)	<p>JAK SE CHOVAT PŘI POŽÁRU UVNITŘ BUDOVY</p> <p>Hasiči jedou k zásahu – cvičení formou narativní pantomimy. V průběhu narativní pantomimy zařadit živý obraz – jak hasiči hasí - a pokračovat v pantomimě.</p> <p>Společná práce Hasiči hasí požár - pro mladší - vybarvování šablon, pro starší kreslení hasičů. Vystřihávání hasičů a lepení na společnou práci. Na velký arch papíru oheň a voda stříkající z hadic.</p>	Pastelky, šablony hasičů, nůžky, lepidla, tempery, štětce, papír
Uvědomění Vyprávění a diskuze (10 min) Dramatizace části pohádky (7 min)	<p>Pohádka Požár kurníku – viz příloha č. 3 – vyprávění s obrázky a diskuze o pohádce – neschovávat se, jít s ostatními ven, jak se zachovat v zakouřeném prostředí – nedýchat kouř, je jedovatý.</p> <p>Hra na kuřátko – v „zakouřeném prostoru“ si musí najít nějaký kus oblečení, přikrýt s ním nos a pusy a jít přikrčení při zemi nebo v kleče ke dveřím (děti musí</p>	<p>Obrázky k pohádce</p> <p>Látky a oblečení na hry - inventář třídy</p>

Pohybová pantomima na text a interpretace písně (5 min)	samy vymyslet, kde ve třídě najdou něco na překrytí úst a nosu). Písnička s pohybem – Hasič hasí proudnicí – viz příloha č. 7. A interpretace textu písně s obrázky. (Na procházce po městě pak hledáme hydranty.)	
Reflexe (1 min)	Diskuze k pohádce – jak se vám dýchalo přes látku? Jak jste se cítili jako kuřátko?	
	ÚNIKOVÝ VÝCHOD	
Evokace Pohybová hra (10 min)	Hasičské signály rukama – viz příloha č. 8 – nejprve jen opakovat signály: pustit vodu, zpomalit proud, zastavit vodu. Pohybová hra - Děti jsou kapičky vody, které běží v hadici hasit vodu – strojník dává signály, děti dávají pozor a zpomalují, zrychlují či zastavují podle pokynů strojníka – u starších může být strojník dítě, u mladších učitelka.	Obrázky hasičských signálů
Uvědomění Diskuze (5min)	Diskuze – připomenutí důležitých okamžiků předchozí pohádky Požár kurníku, zjištění, co si děti pamatují. Navázat situací, co bychom dělali, kdyby hořelo u nás ve školce.	
Pohybová hra (10 min)	Nácvik evakuace – hledání únikové cesty Jednodušší varianta nácviku evakuace – projdeme v klidu a společně únikové cesty ve školce. Dohodneme místo, kde se venku shromáždíme.	
Tvoření (10 min)	Stavba domečků z dřevěných stavebnic nebo z lega – s alespoň jedním únikovým východem.	Různé stavebnice
Reflexe (3 min)	Vyjádření pohybem – jak moc či málo se dětem dnešní aktivity líbily – nejvíc vyskočí co nejvýš, komu se nelíbily, sedne si a komu něco mezi tím, vyjádří postojem.	
	CO DĚLAT, KDYŽ NA MĚ HOŘÍ OBLEČENÍ	

<p>Evokace Pohybová hra (5 min) Cvičení (3 min)</p>	<p>Plamínci a hasiči – pohybová hra (jako Rybičky rybáři) – děti běží proti sobě – hasiči chytají plamínky.</p> <p>Zopakování cvičení s relaxací na živly oheň a vodu z druhého projektového dne nebo Hasiči jedou k zásahu ze čtvrtého dne.</p>	
<p>Uvědomění Diskuze a interpretace (7 min)</p> <p>Dramatizace pohádky (10 min)</p> <p>Písnička s pohybem a rytmiací (4 min)</p>	<p>Pohádka Požár lesa – viz příloha č. 4 – vyprávění s obrázky a diskuze k pohádce – pro nic se nevracet, co dělat když na nás hoří oblečení – pravidlo Zastav se, lehni si a kutálej se!</p> <p>Dramatizace pohádky – neopatrní táborníci zapálili les, zvířátka utíkají a zajíček se vrátil pro mrkev, chytil mu od ohně ocásek – ostatní zvířátka mu radí – zastav se, lehni si, kutálej se (pravidlo, když na nás hoří oblečení).</p> <p>Písnička Hasič hasí proudnicí – s pohybem a následně hrou na tělo a s rytmickými nástroji.</p>	<p>Obrázky k pohádce</p> <p>Rytmické nástroje – dřívka, drhlo, řehtačky.</p>
<p>Reflexe (5 min)</p>	<p>Diskuze – Jak vám bylo jako zajíčkovi? Pamatujete si, co zajíček udělal, když mu hořel ocásek? To můžeme udělat i my, když by na nás hořelo oblečení.</p>	
<p>Evokace Diskuze (3 min) Pohybová hra (5 min) Narativní pantomima (5 min)</p>	<p>JAK PŘEDEJÍT POŽÁRU LESA</p> <p>Diskuze v kruhu – co jsme se naučili z pohádek.</p> <p>Pohybová hra na signál – Zastav se, lehni si, kutálej se – na zastavení hudby.</p> <p>Hasičská rozcvička – hasiči uhasili požár lesa a protahují se a odpočívají.</p>	<p>Písnička z přehrávače Smejko a Tanculjenka – Bim bam bom.</p>
<p>Uvědomění Diskuze (3 min) Živý obraz</p>	<p>Povídání o vzniku požáru lesa a jak zabránit, aby vznikl z táboráku požár.</p> <p>Živý obraz nebo pantomima – opékání buřtů v přírodě</p>	<p>Obrázek</p>

nebo pantomima (10 min) Diskuze (5 min) Experiment (10 min)	s možností bočního vedení pro starší děti. Čím vším se dá hasit oheň – diskuze s obrázkem – voda, písek, mokrá hadr, lopata. Experiment – uhašení svíčky sklenicí – co je potřeba k hoření.	opékání buřtů Obrázky různého hašení ohně Svíčka a sklenice
Reflexe (3 min)	Diskuze – Už jste někdy opékali? Jak byste to udělali vy, kdybyste byli táborníky, aby nevznikl požár?	
Evokace Pohybová hra (5 min) Pohybová hra (10 min)	OCHRANA BUDOV PŘED POŽÁREM Čím se hasí – pohybová hra s hudbou — děti běhají na hudbu, při zastavení hudby učitelka řekne věc, kterou lze hasit požár, děti k ní musí běžet – v rozích místnosti obrázky nebo opravdový hasební prostředek. Chodí hasič okolo – pohybová hra jako Pešek.	Obrázky různých druhů hašení – hasičský přístroj, lopata, deka, písek. CD. Látkový pešek.
Uvědomění Diskuze a interpretace (7 min) Smyslová hra (7 min)	Pohádka Hasič v pekle – příloha č. 5 - vyprávění s obrázkem a diskuzí o pohádce. Co by mělo být v každé veřejné budově a co máme zkontrolovat, když odcházíme z domu. Seznámení se symboly pro únikový východ. Pro starší děti – úkol, aby podle svého uvážení rozmístili v budově nebo ve třídě značky pro únikový východ a hlásiče, či hasičské přístroje. Ukázka opravdového požárního hlásiče a jeho zvuku. Hra na hlásič – děti stojí v kruhu, uprostřed 1 dítě má zavázané oči. Určíme dítě z kruhu, které je hlásič a zapípá, dítě s šátkem musí ukázat, odkud zvuk jde, nebo pro starší – uhodnout, kdo to je.	Obrázky k pohádce. Požární hlásič. Šátek na oči.
Reflexe	Názorové spektrum – postavit se na fiktivní stupnici	
	NÁCVIK EVAKUACE	

Evokace Diskuze (10 min) Pohybová hra nebo dramatizace (15 min)	V kruhu – zopakování nejdůležitějších informací předchozích dnů. Pohybová hra nebo dramatizace - zopakování nejoblíbenějších pohybových nebo dramatických her podle přání dětí. Zopakování básničky a písničky.	Obrázky k předchozím pohádkám a aktivitám
Uvědomění Cvičná evakuace (30 min)	Nácvik evakuace – ve spolupráci s hasiči	předchozí dohoda s hasiči
Reflexe Diskuze (10 min)	Diskuze – jaký měly děti pocit, když uslyšely vyhlášení poplachu, kdo se bál, kdo ne, jaký měly pocit, když slyšely a viděly hasiče, jestli si vzpomněly, kde se máme sejít atd.	
Závěrečné hodnocení projektu Diskuze (10 min) Individuální rozhovor (50 min celkem)	Diskuze - co si kdo pamatuje, co zažil, jaké měl při tom pocity. Mluví ten, kdo má v ruce proudničku. Individuální rozhovor s jednotlivými dětmi a zapisování reakcí do připravené tabulky	Proudnička. Tabulka pro zjištění hlavního vzdělávacího cíle projektu

V případě, že učitelka využívá ve vzdělávání dětí centra aktivit, je možné doplnit projekt také o ně:

Nabídka edukativní činnosti v centrech aktivit:

- **Knihy a písmena** – knihy o hasičích, hledání písmene H, psaní písmene H do pískovničky, sestavování písmene H z dřívěk od nanuků.
- **Domácnost** – pro menší děti - prostře „servis“ z barev hasičů (červený talířek, hrníček, příbor), nachystáme pro hasiče zeleninový salát – z červených potravin (ředkvička, paprika), nebo ovocný (maliny, jahody, jablíčko), nebo jako jednohubky napícheme na párátko.
- **Manipulační a stolní hry** – skládání hasičských puzzlí, skládání rozstříhaného obrázku hasiče, hasičské pexeso, nebo Černý Petr, vlastnoručně vyrobené obrázky viditelné prosvícením svítilnou.

- **Pokusy a objevy** – míchání teplých a studených barev - ohně a vody.
- **Voda a písek** - stavba hasičské zbrojnice z písku.
- **Ateliér** – modelování hadic a jejich stočení do kotouče, pro starší - modelování hasiče, zásahu.
- **Dílna** – pro mladší: z lepenky nebo tvrdého papíru vystříhnout a namalovat plamen. Pro starší: výroba hořícího domu - z dřevěných dílů (kostky, kvádr, hranol) poskládat domeček, slepit k sobě díly nebo přitlouct hřebíkem, namalovat okna dveře a domalovat oheň, nebo vytvořit oheň zvlášť z papíru.
- **Kostky** – postavit hasičskou zbrojnici, nebo postavit jakýkoliv domeček s únikovým východem.
- **Hudba** – písnička Hasič hasí proudnicí – s rytmickými nástroji.
- **Pohyb** – vymyslet hasičskou rozcvičku.
- **Dramatika** – dramatizace pohádek vyprávěných v kruhu – O zvědavé jiskřičce, Požár kurníku, nebo Požár lesa, případně hry na hašení s hadicí a proudnicí.

6.4 Reflexe a zhodnocení realizace projektu

Projekt byl koncipován na 10 pracovních dní. Podařilo se mi zrealizovat 6 dnů projektu a následně uvádím reflexi z praxe.

Reflexe 1. dne projektu

V pátek odpoledne před plánovaným týdnem o hasičích jsem děti namotivovala na příští týden a pokusila se zjistit, jejich znalosti o hasičích a jejich zájem o toto téma. V komunitním kruhu jsem doprostřed pod plachtu schovala sací koš a po krátkém hádání plachtu odkryla. Děti byly zaujaté, zvědavé, nikdo z nich sací koš ještě neviděl. Vyzvala jsem je, aby si představily, k čemu by to mohly použít. Děti - vymyslely studánka, stoleček a domeček. Poté jsem dětem napověděla tím, že jsem si oblékla hasičskou bundu. Děti poznaly, že předmět se týká hasičů. Vysvětlila jsem jim, k čemu se sací koš používá a ukázala jsem jim fotky při čerpání vody z potoka do cisterny.

Při brainstormingu jsem zjistila, že většina dětí zřejmě nemá s hasiči žádnou zkušenost. Na otázku při čem hasiči pomáhají, řekly pouze dvě děti: „pomáhají, když hoří“ a „když na auto spadl strom“. Na otázku, co byste chtěli vědět o hasičích, řeklo jedno dítě „co dělají“ a druhé „jak hasí oheň“, ostatní se k nim přidávaly. Ještě jsem se dětí zeptala, jestli by chtěly navštívit hasičskou stanici a vidět, jak to uvnitř vypadá a co hasiči používají a děti všechny nadšeně souhlasily.

Dala jsem dětem k dispozici omalovánky hasičů a děti si je vybarvily podle své fantazie.

Reflexe 2. dne projektu

Před pohybovou hrou Oheň-voda-blesk jsem dětem vysvětlila, jak zareagují na tři slovní signály. Děti běhaly na reprodukovanou hudbu a při zastavení hudby jsem řekla jeden z těchto tří signálů, děti měly zareagovat pohybem. Oheň znamenal běžet ke dveřím, voda – sednout si na gauč nebo židle a zvednout nohy, blesk - lehnout si na koberec). Při hře jsem vnímala, že některé děti neví, proč mají při heslu „voda“ zvednout nohy nahoru. Proto jsem hru musela zastavit a vysvětlit, jaké by to bylo, kdybychom se brodili po kotníky vodou. Ptala jsem se dětí, jestli by jim to vadilo, kdyby byla zima apod. Některé si tu situaci moc dobře neuměly představit, ptala jsem se tedy, jestli už měly mokré boty i s ponožkami. Nakonec to děti pochopily a hru si více užily.

Po rozehrání následovalo cvičení formou narativní pantomimy - Jak se chovají živly - oheň a voda. Děti reagovaly pohybem těla na má slova, když nevěděly, jak se pohybovat, nabídla jsem jim možnosti. „Oheň je plný energie, poskakuje, celý se vrtí (vytřepávání celého těla), voda teče plynule, rovně i do různých zatáček, umí uhasit oheň, ten docela zmizí a část vody se pak vypaří do mraků. A zase padá na zem jako déšť, na zemi tvoří kaluže a úplně se roztečou do stran (relaxace)“, ještě asi 30 sekund jsem děti nechala odpočívat a na signál sirény vstávaly.

Na pohybovou část navazovala příprava podkladu na společnou výtvarnou práci - Oheň a voda - temperou a štětcem děti míchaly teplé barev a studené barvy.

Po svačině jsem dětem vyprávěla pohádku O zvědavé jiskřičce – viz příloha č. 1 – měla jsem k nim připravené zalaminované obrázky. Po pohádce jsme si s dětmi zopakovali, nejdůležitější momenty v příběhu, zdůraznila jsem, proč hned vznikl od jiskřičky velký požár, že některé věci jsou velice hořlavé - suchá tráva, knihy a papír, plastové PET lahve. Vyzvala jsem děti, aby seřadily, co v příběhu hořelo jako první, druhé, třetí, čtvrté.

Pak jsem se ptala, co používaly hasiči v té pohádce k hašení – podle obrázku. Dala jsem pak dětem k dispozici tři sady malých hadic a proudnic D25 používaných na dětských závodech.

Děti byly nadšené z „opravdových“ hadic a proudnic, zkoušely si je zapojovat, některé děti neměly sílu dotáhnout spojky, ale i tak si s nimi nadšeně hrály.

Poté jsem navrhla dětem, že si zahrajeme na hasiče, kteří jdou uvnitř domu společně hasit požár. Děti se rozdělily do třech skupin, měly k dispozici tři sady hadic s proudnicí. První držel proudnici, ostatní hadici. Hadice byla příliš dlouhá, bylo třeba mít její konec smotaný, což bylo trochu těžší, ale děti to zvládly udržet. Při pohybové hře děti samy vymýšlely cestu, kudy jdou hasit do domu – nejen po koberci, ale i mezi stoly a pod stolem. Děti se ve vedení vystřídalaly.

Reflexe formou názorového spektra – vyjádření názoru postavením se na fiktivní stupnici. Děti názorové spektrum nejprve moc nepochopily, musela jsem použít naši dlouhou žížalu a vysvětlit, že kdo se postaví k hlavě, tak se mu líbilo nejvíc atd. a čím víc se budou blížit ke konci žížaly, tím méně se jim aktivity líbily. Všechny děti se tlačily u hlavy žížaly.

Reflexe 3. dne projektu

Rozehráli jsme se pohybem na text písničky Hasičská (Míša Růžičková). Poté jsem dětem zase dala k dispozici malé hadice s proudnicemi a hráli jsme jinou variantu pohybové hry Hasiči hasí společně. Na výzvu co hoří, děti běžely hasit k jednomu z obrázků z pohádky předchozího dne – strom, knihkupectví, kontejner.

Po hře s hadicemi děti modelovaly hadice z plastelíny, navrhla jsem jim, že je můžou zatočit do kotouče. Jedno dítě vymyslelo na hadici i proudnici a jiné to začaly opakovat.

Po svačině jsem dětem vyprávěla příběh o nebezpečné hře dvou kluků se zapalovačem - viz příloha č. 3. Povídali jsme si, jak může vzniknout požár. Děti viděly skutečný zapalovač a sirky. Prohlédly si obrázky svíčky, opékání buřtů a velkého požáru. Děti znaly svíčku, ale překvapivě hodně dětí neznalo opékání buřtů. Možná bych měla pro příště zvolit i jiné obrázky – např. vaření, oheň v krbu apod. Povídali jsme si, co se může stát, když si budou děti hrát se svíčkou nebo s ohýnkem při opékání buřtů. Upozornila jsem, že nalezené sirky nebo zapalovač je potřeba dát dospělým.

Navázala jsme básničkou s pohybem na text „Malý plamen slouží nám“ - viz příloha č. 6.

Poté jsme si povídali o tom, že je nutné říct hned dospělým, když něco hoří a ti zavolají na číslo 150, navrhla jsem, že si můžou zkusit také nahlásit požár mobilem hasičům. Dětem jsem dala k dispozici dva staré mobilní telefony. Hrála jsem roli hasičky na tísňové lince a děti měly nahlásit, co kde hoří a kdo volá. Některé děti se inspirovaly pohádkou O zvědavé jiskřičce a hlásily hořící strom, kontejner, trávu. Několik dětí vymyslelo i jiné hořící objekty – školka, obchod. Ke konci si dvě děti zkusily i roli hasičky na tísňové lince, trochu jsem jim musela napovídat, ale i tak vznikl zdařilý improvizovaný telefonický rozhovor.

Děti při této hře zjistily, že musí říct své jméno a příjmení a nahlásit nejen, co hoří, ale hlavně kde, v jakém městě. Některé děti si však ještě nepamatují ani své příjmení a název města, kde bydlí. Byla jsem překvapená, že si telefonování chtěly vyzkoušet téměř všechny děti, pouze dva kluci nechtěli telefonovat, ještě totiž moc nemluví.

Pro vyjádření reflexe jsem zvolila otázku, která aktivita se dětem dnes nejvíc líbila a rozestavila jsem ve třídě jejich symboly. Děti se tak vyjádřily pouze postavením se k symbolu dnešních aktivit – výrobky z plastelíny, hadice a proudnice a mobily. Nejvíce dětí se postavilo k mobilním telefonům.

Reflexe 4. dne projektu – návštěva hasičské zbrojnice

Tento den jsme s dětmi měli naplánovaný výlet do hasičské zbrojnice, jeli jsme brzy ráno autobusem do vedlejší vesnice a vrátili jsme se na oběd, takže jsme nestihli jiné aktivity. V hasičské zbrojnici nás přivítal hasič Vláška a provedl nás hasičskou zbrojnicí. Děti zjistily, co nosí hasič na sobě, že potřebuje taky dobré boty, helmu s baterkou a rukavice. Když hasí oheň, potřebuje dýchací přístroj, aby nedýchal jedovatý kouř – hasič nám ukázal, jak pozná, když mu dochází v láhvi kyslík a musí se vrátit pro novou kyslíkovou láhev. Vyprávěl nám o různých zásazích a ukazoval, proč vozí v autě motorovou pilu, lana, karabiny, různé proudnice, plavací vestu atd. Děti to velice zajímalo, různý materiál si mohly vzít do rukou a zkusit si, jak je těžký, dát si na hlavu helmu, vyzkoušet rukavice. Děti prolezly i obě hasičská auta – dopravní automobil a cisternu, viděly ukázkou hašení ohně hasícím přístrojem a mokrým hadrem. Hasič jim také pustil ukázkou poplachu s výzvou k výjezdu na stromy. Děti také poznaly, že hasiči mají svá pravidla – např. všechny věci se musí uklidit na stejné místo, mokré hadice se suší ve věži, hasič nikdy nejde hasit sám.

Po návratu do školky jsme si ještě chvíli před obědem povídali, co byl pro děti největší zážitek. Dětem se nejvíc líbilo hašení hasicím přístrojem, taky možnost sedět v hasičském autě, někomu vyhlášení poplachu a někomu zkoušení hasičské helmy a proudnice.

Reflexe 5. dne projektu

Krátce jsme si v kruhu s dětmi připomněli, co jsme viděli a zažili včera v hasičské zbrojnici a navázali jsme na to narativní pantomimou Hasiči jedou k zásahu. Děti reagovaly na má slova a někdy jsem jim pomáhala s pohybem i já: „Houká siréna, hasiči běží do hasičárny, oblékají se, jedou autem, jedou rychle, všichni jim uhýbají – auta zastavují na kraji, děti i rodiče jdou také stranou, hasiči houkají a blikají, aby je všichni dobře viděli a nikdo jim nepřekážel v cestě. Když jedou do zatáčky, musí trochu přibrzdit a zase pokračují rychle, někdy jedou pomaleji – do kopce.... A už jsou na místě, vytahují z auta hadice, jsou vysoko (na špičkách), zapojují je a hasí.“

Do tohoto místa jsem se pokusila zařadit techniku živý obraz Jak hasiči hasí, jelikož děti tuto techniku vůbec neznají, myslím, že to bylo takto jednodušší na pochopení – aby chvíli vydržely jako sochy a pak jsme zase pokračovali v pantomimě: „A už mají hasiči uhašený požár a uklízejí hadice, jedou zpět, pověsí hadice do věže, svléknou oblečení, perou ho a suší, uklidí, najedí se, protáhnou si celé tělo, odpočívají, masírují si unavené nohy a ruce, zavřou oči....a probudí je až zase houkání sirény.“

V kruhu jsem pak dětem vyprávěla pohádku Požár kurníku – viz příloha č. 3 – slova jsme obrázky, pak jsme si povídali, co udělalo kuřátko špatně a co dobře a zopakovaly důležitá pravidla plynoucí z příběhu – neschovávat se, jít s ostatními ven, kouř je jedovatý, v kouři dýchat přes oblečení, nízko u země. Navrhla jsem, že si můžeme zahrát na to kuřátko. Většina dětí chtěla hrát kuřátko, dětí je málo, tak si mohly zahrát všichni najednou hlavní roli. Vyprávěla jsem příběh a děti reagovaly na děj. Děti – kuřátko se snažily v „zakouřeném prostoru“ najít nějaký kus oblečení, přikrýt s ním nos a pusku a jít přikrčení při zemi nebo v kleče ke dveřím.

Po dramatizaci jsem zpívala dětem písničku Hasič hasí s proudnicí – viz příloha č. 7 - nejprve pro názornost s obrázky (jak vypadá hydrant), pak s pohybem na text. Na procházce po městě jsme následující dny hledali společně hydranty.

Při reflexi jsme diskutovali o tom, jak se děti cítily jako kuřátko? Jestli se bály, nevěděly si rady, jak se komu dýchalo přes látku. Děti odpovídaly, že se přes látku špatně dýchalo a taky že se bály. Připomněla jsem, že černý kouř je velice nebezpečný a proto je důležité jít hned ven nebo se přikrčit k zemi a dýchat přes oblečení, když nemůžeme jít hned ven.

Reflexe 6. dne projektu

Ráno jsme si v kruhu připomenuli nejdůležitější momenty pohádky předchozího dne - jak je nebezpečné si hrát se sirkami, nebo zapalovačem, co je důležité při požáru uvnitř domu – upozornit dospělého, neschovávat se, jít co nejdříve s ostatními do bezpečí, nedýchat kouř, ale jít v podřepu a přikrýt si ústa i nos.

Potom jsme si s dětmi povídali, jak bychom to udělaly, kdyby hořelo ve školce. Dohodli jsme se, že si projedeme cestu školkou ven a podíváme se, kde bychom se v případě požáru venku shromáždili. Dětem jsem ukázala ve školce cedulky pro únikový východ, které jim značí cestu ven a můžeme je najít i v jiných budovách. Prošli jsme školkou za ruce ve dvojicích, šli jsme po straně schodiště, upozornila jsem, že si nic nebereme a vysvětlila jsem dětem, že v případě opravdového požáru bychom se ani nepřezouvaly a neoblékali, ale šli bychom rovnou na místo, které jsme si řekli. Děti cestu školkou moc bavila, všimly si cedulí pro únikový východ, hasičských přístrojů i hydrantových hadic, ukázali jsme si i nouzový východ z podkrovních ložnic. Úplně ven jsme v pantoflích a neoblečení nešli, protože byla velká zima.

Když jsme se vrátili zpět do třídy, povídali jsme si ještě o tom, že každý domeček má minimálně jeden ale i dva východy, a proč jim říkáme únikový a že to může být vchod, nebo i východ na zahradu apod. Dětem jsem pak navrhla, že by mohly postavit domeček s alespoň jedním únikovým východem. Jelikož jsme měli k dispozici nově pořízené dvě velké krabice stavebnice Lega Dupla, děti si jako materiál na své stavby vybraly právě tuto stavebnici. Dvě děti se rozhodly, že si postaví společný dům. Nejmenší tříleté děti nejprve jenom zaplňovaly plochu podložky, ptala jsem se jich proto jednotlivě, kudy se vchází do domečku a kudy by mohly z něho zase odejít. Až poté začaly stavět domeček se zdmi a vchodem.

Po svačině jsem dětem vyprávěla pohádku Požár lesa - viz příloha č. 4 a povídali jsme si, co dělat, když na nás hoří oblečení, jak si můžeme pomoci pravidlem Zastav se, lehni

si a kutálej se! Dětem jsem vysvětlila, že kdyby běžely dál, oblečení by hořelo víc a víc, proto je potřeba se zastavit a rychlým kutálením udusit oheň.

Navrhla jsem dětem, že si můžeme zahrát na tohoto zajíčka, kterému hořel ocásek a sám si ho dokázal uhasit rychlým kutálením ze strany na stranu.

Při dramatizaci se děti spontánně rozdělily na zajíčky (hrálo víc dětí hlavní roli) a na ostatní zvířátka v lese. Neopatrné táborníky nikdo hrát nechtěl, tak jsem je zahrála já. Kdo chtěl, se pak vystřídal a zahráli jsme si to ještě jednou.

Nakonec jsme si společně v kruhu ještě zazpívali písničku Hasič hasí s proudnicí s pohybem a následně také s rytmickými nástroji. K rytmizaci jsem vybrala nástroje prof. Jenčkové - dřívka, drhlo a řehtačky. Dvě děti už dokáží docela dobře držet rytmus, ostatní se snaží a experimentují. Nástroje si děti mezi sebou chtěly vždy po písničce vyměnit, tak jsme písničku několikrát zopakovaly.

Při reflexi v kruhu jsem se ptala dětí: „Jak vám bylo jako zajíčkovi, když vám hořel ocásek? Co jste udělali, aby se ocásek uhasil?“ Dávala jsem dětem na výběr z různých pocitů. Děti se vyjádřily, že to bylo nepříjemné, že měly strach, pamatovaly si, že se mají válet na tom ocásku. Zopakovali jsme si pravidlo „Zastav se, lehni si a kutálej se!“.

Při závěrečné reflexi celého projektu jsme si s dětmi povídali, co jsme za týden všechno zažili. Každého zvlášť jsem se ptala, co si nejvíc pamatuje, jaké měl při tom pocity, co by si někdy chtěli zopakovat a co naopak už nechtějí dělat. Mluvil vždy ten, kdo měl v ruce malou proudničku. Jako nejlepší zážitek hodnotily návštěvu hasičské zbrojnice a hru s opravdovými hadicemi a proudnicemi. Některé děti ještě zmiňovaly i telefonování a nácvik evakuace. Děti by si chtěly zopakovat hru s hadicemi Hasiči hasí společně, telefonování hasičům i nácvik evakuace. Dvě děti by si ještě někdy zahrály na kuřátko.

Zhodnocení realizace projektu

Sebereflexe

Při realizaci projektu jsem získala spoustu cenných informací o dětech, ale i o sobě. Při plánování projektu jsem si prohloubila znalosti z problematiky požární ochrany. Nahlédla jsem také podrobněji do problematiky projektování v mateřské škole. V oblasti vývojové psychologie jsem získala další cenné informace o zvlátnostech uvažování dětí předškolního věku a snažila jsem se je uplatnit v projektu. Díky realizaci

projektu jsem získala neocenitelné improvizční zkušenosti a poznala své dovednosti ale i limity. Společné zážitky s dětmi, které je velmi bavily, posílily náš vzájemný vztah s dětmi směrem k větší důvěře a pozitivním emocím. Před projektem jsem cítila větší odtažitosť dětí k sobě k jakožto nové učitelce.

Během projektu jsem se snažila naladit na potřeby dětí a přizpůsobit jim všechny nabízené činnosti, například při ztvárnění dramatizace pohádek, když chtělo více dětí hrát hlavní roli, umožnila jsem jim to.

Často jsem narážela na omezení v souvislosti s věkem dětí. Většina dětí nebyla schopna samostatně reflektovat svou činnost, své pocity, či názory apod. Jejich komunikační a artikulační dovednosti jsou na různé úrovni, od žádné komunikace, kdy jedno dítě nemluví vůbec, přes různorodou dyslálii, projevující se zejména nesprávnou výslovností některých hlásek či skupiny hlásek, až po srozumitelnou mluvu ve větách. Právě komunikační dovednosti ztěžovaly interakci zejména v diskusi a v reflexi. Zde se také nejvíce projevila i nízká slovní zásoba dětí, musela jsem nabízet dětem různorodé odpovědi, ze kterých pak vybíraly.

Také informace a zkušenosti dětí s hasiči a s ohněm jsou u takto malých dětí téměř nulové a proto jsem iniciátorem činností byla spíše já a aktivity projektu jsem plánovala s ohledem na smysluplnost získávaných informací. Důležitý byl z mého pohledu prožitek dětí při dramatizaci, improvizaci i pantomimě, aby získaly informace nejen poslechem, ale i prožitkem, což si myslím, že se podařilo.

Reagovala jsem také na upadající pozornost dětí při statických činnostech a používala jsem modulaci hlasu i otázky směřující na jednotlivce pro upoutání pozornosti nebo jsem vystřídala diskusi pohybovou aktivitou.

Uvědomuji si, že aktivit bylo hodně a často jsme museli posunout svačinu nebo odchod ven. Brala jsem to však jako mimořádný týden a děti byly tématem pohlceny. Přesto s odstupem času a se získáním více zkušeností s řízenou činností s dětmi vnímám, že některá dílčí témata projektu by si děti mohly prožít víc do hloubky, daly by se rozvinout do dalších dnů a různých činností, které by mohly podpořit lepší vštípení do paměti a prohloubit zkušenost s nimi.

Hodnocení projektu z pohledu dětí

Děti byly projektem velice zaujaté, bavily je zejména činnosti s opravdovým hasičským materiálem, kdy mohly při pohybových hrách manipulovat s proudnicí a hadicí, také úvodní sací koš byl pro ně velice zajímavý a návštěva hasičské zbrojnice v nich zanechala velmi silné dojmy. Děti se vyjadřovaly v reflexi vždy kladně, i při většině her a činností jsem pozorovala jejich nadšení, zejména u narativní pantomimy na oheň a vodu a Hasiči jedou k zásahu a u pohybové hry Hasiči hasí společně.

Trochu zmatené mi děti připadaly při hře Oheň-voda-blesk, kdy nepochopily, proč mají při heslu „voda“ zvednout nohy, musela jsem proto hru zastavit a vysvětlit jim víc souvislosti. Velice příjemně mě překvapilo, jak děti bavila hra na volání na linku 150. Mylně jsem předpokládala, že se budou děti stydět a že nebudou mít moc zájem si zkoušet nahlásit požár také kvůli omezené slovní zásobě. Nakonec měla tato improvizace u dětí veliký úspěch.

Dramatizace děti taky docela bavila, ale potřebovaly by slyšet pohádku ještě minimálně jednou či dvakrát, aby si dobře pamatovaly děj. Byla jsem vždy v roli vypravěče, aby děti věděly, co se bude dít. Zkusila jsem použít i techniku živého obrazu při narativní pantomimě a docela se to dětem dařilo, ale bylo to pro ně úplně nové, proto jsem pro snadnější pochopení tuto metodu zařadila právě sem a děti to vzaly jako hru na sochy.

Celkově děti v tomto týdnu působily velice spokojeně a i ohlasy od některých rodičů, kteří mi dávali zpětnou vazbu, o čem jim děti doma vyprávějí, byly velice pozitivní.

Zhodnocení z pohledu hospitující učitelky

Kolegyně Pavla Červeňáková byla přítomna některým aktivitám projektu, z její zpětné vazby vyplynulo, že měla ze začátku pochybnosti o vhodnosti tématu požární prevence pro 3 až 4 leté děti. Při pozorování dětí a sledování některých reflexí však došla k závěru, že způsob předávání odborných informací byl dobře přizpůsoben věku dětí. Kladně hodnotila přiměřenou a promyšlenou motivaci před aktivitami, při kterých děti získávaly nové poznatky, i různorodost metod a technik, které podle ní velmi dobře přispívaly k udržení pozornosti i k všestrannému rozvoji dětí. Na závěr mi doporučila s takto malými dětmi častěji opakovat stejnou aktivitu s menšími obměnami, než nabízet stále nové činnosti. Celkově projekt hodnotila velice pozitivně a včetně závěrečného ověřování zapamatovaných informací dětmi.

Zhodnocení naplnění vzdělávacích cílů

Projekt „Když oheň zahoří“ byl zaměřený na požární prevenci dětí předškolního věku, jeho hlavním vzdělávacím cílem bylo seznámení s hasiči a hasičskou technikou (poznat, jak vypadá hasič, seznámit se se základní hasičskou technikou a materiálem), pochopení nebezpečí vzniku požáru (poznat, kam může vést nebezpečná hra se sirkami či zapalovačem, zjistit, že od malého ohýnku můžou chytit další věci okolo a vznikne tak rychle velký požár) a seznámení se s bezpečným chováním vedoucím k ochraně svého zdraví (co dělat, když už hoří, jak a komu nahlásit požár, jak se zachovat při požáru uvnitř budovy a co dělat, když na nás hoří oblečení).

K ověření naplnění hlavního vzdělávacího cíle jsem použila individuální rozhovory s dětmi a výsledky jsem si zapisovala do tabulky, která je přílohou č. 11. Rozhovory probíhaly následující týden po projektu. Z tabulky i z rozhovorů vyplývá, že pokud jde o seznámení s hasiči a hasičskou technikou, všechny děti poznají, jak vypadá hasič, co nosí na sobě a co potřebuje ke své práci. V tomto případě jsem pro zjišťování použila pracovní listy a omalovánky k Příručce pro instruktory PVC – viz příloha č. 9 a 10.

V souvislosti se seznámením s nebezpečím vzniku požáru jsem dětem položila otázku, jestli si můžeme hrát se zapálenou svíčkou nebo s ohýnkem při opékání buřtů. Většina dětí odpověděla správně, že ne.

V případě seznámení s bezpečným chováním, které předchází vzniku požáru, jsem se dětí dotazovala, co udělají s nalezenými sirkami nebo zapalovačem. Děti, které mají už trochu rozvinutou řeč, odpověděly správně, že je dají rodičům. Doplnila jsem tento bod ještě o otázku „Co by se mohlo stát, kdyby sis hrál/a s těmi sirkami nebo zapalovačem“, většina dětí odpověděla správně, že by vznikl požár.

Při otázce „Co budeš dělat, když si všimneš, že venku hoří a ty jediný/á uvidíš oheň, ostatní si toho nevšimnou?“ většina dětí odpověděla správně, že by to řekla paní učitelce, nebo mámě, tátovi, ale dvě děti říkaly, že by zavolaly hasiče. Při otázce „Jak by je zavolaly?“ odpověděly „Telefonem“, doplnila jsem tedy otázkou: „A kdo má telefon?“ jedno dítě mlčelo a druhé řeklo „vy“. Tyto dvě odpovědi jsem zaznamenala jako „nelze určit“).

Na otázku, související s bezpečným chováním při požáru, „Co uděláš, když bude všude plno kouře?“ si některé děti vzpomněly, jak jsme si dávali přes nos a pusu oblečení.

Toto téma bychom mohli s dětmi ještě zopakovat v jiné situaci či hře. Otázku jsem doplnila další: „A co dál, půjdeš s ostatními ven, nebo se schováš někde uvnitř?“ odpověděla také většina dětí shodně, že půjdou s ostatními ven. Avšak na otázku „Co uděláš, když ti bude hořet tady na zádech oblečení?“ už některé děti nevěděly, jiné říkaly, že to uhasí, ale nepředvedly jak. V tomto případě by bylo zřejmě potřeba danou dovednost víc procvičit.

Z tabulky vyplývá, že hlavní vzdělávací cíl se podařilo naplnit, jelikož u více než poloviny dětí vedl k očekávaným výstupům. Nejméně jasné bylo dýchání přes oblečení a použití hesla „Zastav se, lehni si a kutálej se“, z čehož usuzuji, že by bylo potřeba prožít tyto situace ještě v jiných aktivitách. Děti, které měly nejméně odpovědí A, jsou věkově nejmladší a mají nízké komunikační dovednosti, což ověření trochu zkresluje.

Dalšími dílčími vzdělávacími cíli projektu byly: uvědomění si vlastního těla, rozvoj rytmického a hudebního cítění, pohybových dovedností, jemné i hrubé motoriky, rozvoj a užívání smyslů, osvojení si poznatků k podpoře bezpečí, rozvoj řečových, komunikativních, interaktivních a kooperativních dovedností, rozvoj paměti, představivosti a fantazie, rozvoj tvořivosti, seznamování se světem lidí, vytvoření elementárního povědomí o širším prostředí a osvojování si poznatků vedoucích ke spoluvytváření bezpečného prostředí. Tyto vzdělávací cíle zasahující do všech vzdělávacích oblastí RVP PV se podařilo naplnit v podobě jednotlivých aktivit, které děti v průběhu projektu prožily.

7 Závěrečné zhodnocení

Projekt „Když oheň zahoří“ byl zaměřen na požární prevenci u předškolních dětí. Jsem si vědoma některých nedostatků v podobě více zhuštěných aktivit a potřebě rozložení projektu na delší časový úsek, ale celkově hodnotím projekt jako zdařilý, což potvrzuje reflexe dětí, jejich nadšení po celou dobu projekt i výsledky individuálních rozhovorů s dětmi. Jsem přesvědčená, že se mi podařilo z větší části naplnit hlavní vzdělávací cíl zaměřený na seznámení s hasiči a hasičskou technikou, pochopení nebezpečí vzniku požáru a seznámení se s bezpečným chováním vedoucím k ochraně svého zdraví a byly tak z větší části splněny očekávané výstupy. Uvedené další vzdělávací cíle zasahující do pěti oblastí RVP PV se podařilo naplnit jednotlivými činnostmi v projektu.

V rámci své bakalářské práce jsem se zabývala třemi výzkumnými otázkami, na které odpovídám v následujícím textu:

VO1: Je projekt v této podobě uskutečnitelný v praxi?

Projektové aktivity byly přizpůsobeny mentálním i fyzickým možnostem předškolních dětí, v tomto případě konkrétně věkové skupině 3 – 4 letých dětí. Jednotlivé činnosti na sebe logicky navazovaly a, i když byl projekt v praxi zkrácen z 10 dnů na 6, myslím si, že to významně nesnížilo kvalitu předávaných informací. Pozitivní zpětná vazba od dětí i od hospitující učitelky potvrzuje, že děti projekt v této podobě bavil. Myslím si, že ani příprava na jednotlivá témata není finančně ani časově příliš náročná. Návštěvu hasičské stanice lze po dohodě s hasiči uskutečnit v okolních městech či vesnicích jakékoliv mateřské školky. Organizačně složitější je dohoda o cvičné evakuaci, kdy je zapotřebí součinnosti více hasičů případně i dalších jednotek integrovaného záchranného systému jako je zdravotní služba a policie. Hasičský záchranný sbor ale podporuje tato cvičení a v případě zájmu jistě vyjdou mateřské škole vstříc. Pro uskutečnění projektu však evakuace v součinnosti s jednotkami IZS nebo s hasiči není nutná, stačí si s dětmi projít únikové cesty spolu s učitelkou.

VO2: Jsou vybraná témata vhodná pro předškolní děti?

Jednotlivá dílčí témata projektu jsem vybírala z metodiky požární prevence určené zejména pro mladší školní věk, který je věkově blízký předškolním dětem. Aktivity jsem upravila co nejvíce v souladu se specifickými zvláštnostmi dětí – doplnila jsem je o pohádky se zvířecími hrdiny, přidala obrazový materiál, přizpůsobila pohybové a

dramatické hry v podobě vhodné pro tento věk. Z pozorování dětí a z rozhovorů s nimi vyplynulo, že mnohé důležité informace pochopily a zapamatovaly si je. Během projektu nemělo žádné z dětí psychické trauma, neboť informace jim byly předávány citlivě a s ohledem na jejich velkou fantazii, tak aby se ohně nebály, ale měly z něj respekt.

VO3: Jaké informace jsou 3 – 4 leté děti schopné si z projektu zapamatovat?

Z ověřování zapamatovaných informací v následujícím týdnu po projektu vyplynulo, že všechny děti z ověřovací skupiny (3 – 4 leté) by dokázaly poznat hasiče a rozpoznat i typický hasičský materiál. Většina dětí také ví, že by si neměla hrát se zapálenou svíčkou nebo s ohněm při opékání buřtů a ví také, že sirky či zapalovač by měly odevzdat někomu dospělému, také na otázku, co by se mohlo stát, kdyby si se sirkami či zapalovačem hrály, většina dětí odpověděla správně. Méně dětí pak odpovídalo kladně na otázku, zda ví, komu má nahlásit požár a jak si má před kouřem chránit dýchací cesty. Téměř všechny děti věděly, že je zapotřebí při požáru jít s ostatními ven a neschovávat se nikde uvnitř. Nejméně dětí pak vědělo, jak si pomoci sám, když na něm hoří oblečení. Uvedené výsledky ověření zapamatovaných informací (viz tabulka v příloze č. 11) trochu zkresluje skutečnost, že některé děti nemají ještě dostatečně rozvinuté řečové a komunikativní schopnosti. V každém případě by pro lepší pochopení a zapamatování bylo zapotřebí témata o ochraně dýchacích cest a uhašení hořícího oděvu na sobě více opakovat či prohloubit.

8 Doporučení pro praxi

Projekt byl vytvořen primárně pro intaktní předškolní děti s ohledem na jedno dítě se specifickými vzdělávacími potřebami a podpurným opatřením 3. stupně, ale s již přiděleným asistentem pedagoga. Projekt tak počítá s nižší pozorností dětí a s jejich snadnou unavitelností, proto se v projektu střídají aktivity statické (diskuze, vyprávění) s aktivitami pohybovými (pohybové hry, pantomima). V projektu je také uplatněn multisenzoriální přístup, děti si mohou „osahat“ materiál, o kterém mluvíme, vyprávění je doprovázeno obrazovým materiálem atd. Projekt je z uvedených důvodů vhodný také pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Doporučuji však projekt pro tyto děti rozložit na víc dní, aby si děti mohly prožít jednotlivá dílčí témata víc do hloubky a měly tak větší možnost si informace lépe zapamatovat.

Pro děti nadané doporučuji zaměřit se během diskuze či dramatizace na větší rozvoj komunikačních dovedností a tvořivosti v podobě řešení problémových situací v pohádkách nebo diskuzí, jak by pohádka mohla pokračovat. Je možné také rozvíjet předmatematické a předčtenářské dovednosti individuálně pracovními listy různé obtížnosti, které lze najít na internetu, a také se ptát např. při diskuzi k pohádce na počet věcí, chronologické seřazení obrázků z příběhu, vytleskání slabik nových názvů, určení počáteční nebo poslední hlásky, jmenování slov začínajících na písmeno H atd.

K projektu doporučuji použít pracovní listy dostupné na internetu, které mohou být využity individuálně s dětmi v různých částech dne, např. různá grafomotorická cvičení v podobě zamotávání hadic, či kreslení různě propleteného hadicového vedení k uvolnění ramenního kloubu nebo kreslení žebříků či hadic v podobě rovných čar, horního či spodního oblouku apod. Na internetu je možné nalézt také omalovánky hasičů i hasičských aut, případně bludiště a různé spojovačky.

Závěr

Při přípravě své bakalářské práce jsem prostudovala literaturu týkající se vzdělávacích projektů, vývojové psychologie pro předškolní období i texty pojednávající o tvořivé dramatice. Zvláštní pozornost jsem věnovala prostudování odborných hasičských zdrojů a dostupné metodiky v oblasti požární prevence u dětí, některé informace jsem si musela doplnit a upřesnit rozhovorem s hasiči. Vytvořila jsem nebo parafrázovala pohádky a doplnila témata o texty básničky a písničky. Vymyslela jsem pohybové aktivity, přichystala jsem si obrazový materiál, pracovní listy a vypůjčila si skutečný hasičský materiál k aktivitám ve třídě. Také jsem zajistila návštěvu hasičské zbrojnice a domluvila ukázkou techniky a hašení ohně.

Motivací pro dané téma bylo moje zaujetí požární ochranou, jelikož vedu hasičský kroužek pro předškolní děti. Zjištění, že téměř všechny metodiky požární prevence a ochrany obyvatel se zaměřují na práci s dětmi školního věku, mě utvrdilo v rozhodnutí vytvořit projekt s tímto tématem, který by byl použitelný v mateřské škole nebo v kroužcích hasičské přípravy.

V teoretické části bakalářské práce jsem pojednala o principech Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání jakožto o východisku k tvorbě projektu, popsala jsem typické znaky projektu a porovнала jej s integrovanou výukou, věnovala jsem se pedagogicko-psychologickému pohledu na děti předškolního věku a uvedla důvody využití tvořivé dramatiky v projektu včetně jejích nejčastějších metod a technik. Teoretickou část jsem také doplnila o pohled na možnosti předškolního vzdělávání v oblasti požární prevence.

V praktické části jsem se zabývala tvorbou konkrétního projektu „Když oheň zahoří“ a charakterizovala jsem skupinu předškolních dětí, na které jsem projekt ověřila. Reflexi z jednotlivých dnů jsem doplnila o hodnocení z pohledu svého, dětí i hospitujícího a z pohledu naplnění vzdělávacích cílů projektu. V závěru jsem odpověděla na tři výzkumné otázky a doplnila doporučení pro praxi, které vyplynulo z uskutečněné realizace.

Cílem mé bakalářské práce bylo vytvoření projektu s tématem požární prevence a jeho ověření v praxi, což se mi podařilo splnit. Realizací praktické části bakalářské práce jsem došla k závěru, že projekt je v této podobě použitelný v praxi.

Myslím si, že využívání projektů v mateřské škole je důležité i přesto, že jsou některé charakteristické znaky projektu modifikovány z důvodu nutnosti se přizpůsobit věkovým zvláštnostem předškolních dětí. I takto upravený projekt rozvíjí kreativitu dětí, jejich komunikační dovednosti, individualitu i spolupráci a poskytuje jim praktické znalosti a dovednosti. Plánování projektu však vyžaduje určité nadšení učitele pro dané téma i větší časovou náročnost na přípravu, přínosy projektu však stojí za to, což potvrzuje i zpětná vazba od dětí.

Seznam použitých zdrojů

BURKOVIČOVÁ R. (2008). Pedagogické projektování a prezentace pedagogického projektu v učitelství pro mateřské školy. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-538-6

DANĚK, Alois (2021). Jaké možnosti nabízí koncept mnohočetné inteligence současnému školství? In: Metodický portál RVP.cz. [online]. 2021-03-16. [cit. 2023-04-06] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/22615/JAKE-MOZNOSTI-NABIZI-KONCEPT-MNOHOCETNE-INTELIGENCE-SOUCASNEMU-SKOLSTVI.html>

HORNÁČKOVÁ, Vladimíra (2016). *Včelka a příroda. Inspirace k projektování v mateřské a základní škole*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové. ISBN 978-80-260-9635-1

KOŤÁTKOVÁ, Soňa (2018). *Dítě a mateřská škola*. Pardubice: Tiskárna v ráji. ISBN 978-80-247-4435-3

KOPŘIVA, Pavel a kol. (2008). *Respektovat a být respektován*. PhDr. Pavel Kopřiva: Spirála. ISBN 978-80-904030-0-0

MACHKOVÁ, Eva (2007). *Jak se učí dramatická výchova*. Praha: Nakladatelství AMU, 2007. ISBN 978-80-7331-089-9.

MACHKOVÁ, Eva (2015). *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2015. ISBN 978-80-7068-298-2.

MATĚJČEK, Zdeněk (1996). *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál. ISBN: 80-7178-085-5

MIKULKA, Bohdan a kol. (2015). *Metodická příručka pro instruktory PVČ na základních školách*. Citadela Bruntál ve spolupráci s HZS Moravskoslezského kraje.

MORGAN, Hana (2021). *Howard Gardner's Multiple Intelligences Theory and His Ideas on Promoting Creativity*. In: Eric, Institute of Education Sciences. [online]. 2021 [cit. 2023-06-06]. ERIC Number: ED618540 Dostupné z: <https://eric.ed.gov/?q=Gardner%20b4s+theory+for+childhood&id=ED618540>

NÁDVORNÍKOVÁ, H. a KUPCOVÁ, M. (2004). *Pedagogické projekty v práci mateřských škol*. In: Metodický portál RVP.CZ. [online]. 2004-11-29. [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/p/130/PEDAGOGICKE-PROJEKTY-V-PRACI-MATERSKYCH-SKOL.html>

OPRAVILOVÁ, E. a GEBHARTOVÁ, VI. (2011). *Rok v mateřské škole*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-703-9

PRÁŠILOVÁ, M. (2004). *Projektování v mateřské škole*. Olomouc: Hanex. ISBN: 80-85783-44-4

MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání v aktuálním znění z 1. září 2021*. In: msmt.cz. [online] září 2021 [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/>

SMOLÍKOVÁ, K. (2006). *Praktický průvodce třídním vzdělávacím programem*. Praha VÚP. In: edu.cz. [online]. [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2022/02/Prakticky-pruvodce_tridnim-vzdelavacim-program-MS.pdf

SVOBODOVÁ, Eva a ŠVEJDOVÁ, Hana. (2011). *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, s.r.o., 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.

SYSLOVÁ, Zora a ŠTĚPÁNKOVÁ, Lucie (2019). *Třídní projekty v mateřské škole*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1480-9

TRPIŠOVSKÁ D. (1998). *Vývojová psychologie pro studenty učitelství*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně. ISBN 80-7044-207-7

ULUBEY, Özgür (2018). *The Effect of Creative Drama as a Method on Skills: A Meta-Analysis Study*. In: Eric, Institute of Education Sciences. [online]. 04/2018 [cit. 2023-06-06]. ERIC Number: EJ1172791 Dostupné z: <https://eric.ed.gov/?q=Gardner%c2%b4s+theory+for+childhood&id=ED618540>

VÁGNEROVÁ M. a VALENTOVÁ L. (1992). *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha, UK, 1992, ISBN 80-7066-384-7

VALENTA, Josef (1994). *Kapitoly z teorie výchovné dramatiky: hraní rolí ve výchově a vyučování: dramatická výchova a rozvoj sebevědomí*. Praha: ISV, Institut sociálních vztahů, 1994. 80-85866-06-4.

VALENTA, Josef (2008). *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1865-1

Wikisofia.cz (2023). *Významné teorie inteligence*. [online]. 2013. [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/V%C3%BDznamn%C3%A9_teorie_inteligence.

Seznam dalších pramenů

ASOCIACE ZÁCHRANNÝ KRUH. Metodické listy, obrázky, didaktické hry a videa. [online]. 2012-08-28 [cit. 2023-06-06] Dostupné z: https://www.zachranny-kruh.cz/?gclid=CjwKCAjw4ZWkBhA4EiwAVJXwqUsATqNzad-Hyi5RK6mBPEaNyApm-cJkkmGGWih7E2WzZvjRdeQINBoCWk0QAvD_BwE

MARTÍNEK, B. a kol. (2003). *Ochrana člověka za mimořádných událostí. Příručka pro učitele základních a středních škol*. Praha. ISBN 80-86640-08-6

MIKULKA, B. a kol. (2003). *Výchova dětí v oblasti požární ochrany. Příručka pro učitele základních a speciálních škol*. Praha. ISBN 80-86640-21-3

MINISTERSTVO VNITRA, Generální ředitelství hasičského záchranného sboru České republiky. Signály pro dodávku vody. In: hzs.cz - Cvičební řád jednotek požární ochrany – technický výcvik [online]. 2007-08-15 [cit. 2023-04-06] Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/soubor/ml03-pdf.aspx>

MŠMT. Metodický portál RVP.CZ. Podklady k výuce témat ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí v základních školách. [online]. 2012-08-28 [cit. 2023-06-06] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/16451/PODKLADY-K-VYUCE-TEMAT-OCHRANY-CLOVEKA-ZA-BEZNYCH-RIZIK-A-MIMORADNYCH-UDALOSTI-V-ZAKLADNICH-SKOLACH.html>

ODVÁRKOVÁ, D. (2018). *Hasičské myši učí děti, pracovní listy preventivně výchovné činnosti na úseku požární ochrany a ochrany obyvatelstva pro předškoláky, žáky 1. stupně ZŠ, speciální a praktické základní školy*. Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra. ISBN 978-80-87544-38-9

POSPÍŠILOVÁ, Z. (2016). *Hasičské pohádky*. Praha: Bambook. ISBN: 978-80-247-5739-1

ZAČÍT SPOLU (2023). Step by Step Česká republika, o.p.s. In: Začít spolu v MŠ. [online]. 2023. [cit. 2023-04-06] Dostupné z: <https://www.zacitpolu.eu/o-programu/zacit-spolu-na-ms/>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Pohádka Zvědavá jiskřička

Příloha č. 2 – Příběh Nebezpečná hra

Příloha č. 3 – Pohádka Požár kurníku

Příloha č. 4 – Pohádka Požár lesa

Příloha č. 5 – Pohádka Hasič v pekle

Příloha č. 6 – Básnička s pohybem Malý plamen slouží nám

Příloha č. 7 – Písnička Hasič hasí s proudnicí

Příloha č. 8 – Hasičské signály

Příloha č. 9 - Pracovní list k ověření vzdělávacích cílů – poznej hasiče

Příloha č. 10 – Pracovní list k ověření vzdělávacích cílů – hasičský materiál

Příloha č. 11 – Tabulka k ověření plnění vzdělávacího cíle

Příloha č. 12 – 39 – Fotodokumentace z realizace projektu

Příloha č. 1 – Pohádka Zvědavá jiskřička (upraveno, zdroj: Hasičské pohádky, Pospíšilová Z., 2016)

Zvědavá jiskřička

V kovárně za městem se pracuje s otevřeným ohněm. Aby kovář mohl ukovat podkovy pro koně, sekuru nebo ozdobnou branku k plotu, musí tlouct velkým kladivem do rozpáleného železa. Občas při tom odskočí nějaká jiskřička, a tak musí kovář dávat velký pozor, aby od těch jisker něco kolem nechytlo. Má proto v kovárně připravený i kýbl vody a hasičský přístroj.

Jednoho dne měl kovář hodně práce, vyráběl podkovy pro koňské závody a celý den se skláněl nad kovadlinou, takže si ani nevšiml, že jedna jiskřička odskočila z kovadliny na zem a utekla z kovárny. Dokud běžela po kamenité cestičce, tak si jí nikdo ani nevšiml. Ona byla ale zvědavá. Uviděla louku a na ní strom, který byl obsypaný červenými plody. Jiskřička nevěděla, že to jsou jablíčka a chtěla se na ně to podívat zblízka. To ale neměla dělat. Tráva pod stromem byla suchá a rychle se od jiskřičky zapálila. Od trávy chytl i strom a z malého plamínku se stal veliký. Jiskřička se polekala toho, co způsobila a utíkala pryč.

Naštěstí si brzy lidé všimli toho požáru stromu a rychle zavolali hasiče. Zatím co hasiči hasili jabloň a trávu kolem, jiskřička se mezitím dostala do městečka. Upoutaly ji skleněné výlohy se spoustou krásných věcí. Nejvíce se jí zalíbila výloha s knihami. Byly krásně barevné a plné obrázků. Dokud si je jiskřička prohlížela přes skleněnou výlohu, nic se nestalo, ale pak dostala chuť se podívat na knížky zblízka. To byl ovšem nešťastný nápad. To se ví, že v tom knihkupectví hned vypukl požár. Jiskřička se toho, co způsobila, polekala a hned utekla z knihkupectví ven. Naštěstí měli v knihkupectví hlásič požáru a ten zavolal automaticky hasiče. Hasiči zrovna dohasili jabloň a rychle spěchali k požáru knihkupectví.

Jiskřička zatím cupitala po chodníku a uviděla velkou žlutou nádobu, nevěděla, že je to kontejner na plasty. Jakmile do něj skočila, vyvalil se odtamtud štiplavý hustý dým. Lidé opět zavolali hasiče, kteří z knihkupectví rovnou přejeli k plastovému kontejneru. Toho dne měli hasiči spoust práce. Ani na chvíli se nezastavili.

U hasičů je vždy jeden hasič vyšetřovatel, který vždy zjišťuje, jak požár vznikl. Někdy si k tomu vezme na pomoc i speciálně vycvičeného psa. Ten hasič se s pejskem pustili

do pátrání po stopě jiskřičky. Začali u stromu, který začal hořet jako první, pak je stopa dovedla do knihkupectví a pak si to pejsek s čumákem na chodníku zamířil ke kontejneru. Od kontejneru čenichal dál a stopa je dovedla na staveniště k plechovému kyblíku. Tam začal pes hlasitě štěkat a když se hasič podíval do kyblíku, uviděl malou jiskřičku.

„Co tady děláš?“ zeptal se jí.

„Nevím,“ odpověděla popravdě jiskřička.

Hasič se jí zeptal, jestli byla na u stromu, v knihkupectví a v plastovém kontejneru, a ona přikývla.

„Copak nevíš, že se nemůžeš jen tak promenádovat po věcech, které jsou hořlavé? Dřevo, papír i plasty hned od tebe chytí a shoří.“

„A co mám tedy dělat?“ zeptala se dotčeně jiskřička.

Hasič chvíli přemýšlel. „Už to mám!“ vykřikl najednou. Máme jedno hasičské auto, které má rozbitý motor a nejde nastartovat, protože se v tom motoru nedělá jiskra. Mohla bys nám pomáhat. A jezdit s námi na výjezdy, protože s tvou pomocí bychom auto vždycky nastartovali.

Jiskřička byla nadšená. Okamžitě souhlasila. To byla přesně práce pro ni. Ukázalo se, že to byl opravdu dobrý nápad. Zvědavá jiskřička teď aspoň mohla odčinit všechny nepříjemnosti, které způsobila.

Co z příběhu vyplývá:

- některé látky jsou víc hořlavé než jiné – suchá tráva, dřevo, papír, plasty
- když hoří plasty, jde z ohně velice škodlivý černý dým, který se nesmí dýchat
- oheň a jeho jiskry nám můžou dobře sloužit, nebo se z ohně může stát zlý pán

Nebezpečná hra

Byli jednou dva bráškové Lojzík a Vašík a byli velice zvědaví. Jednou doma našli zapalovač, maminka s ním večer před tím zapálila svíčku, když jim doma nesvítilo světlo a zapomněla ho uklidit. Lojzík uviděl na stole zapalovač a hned si ho strčil tajně do kapsy, aby to maminka neviděla, pak šli kluci zahradu.

Schovali se za kurník. „Jak se to asi zapaluje?“ snaží se Vašík udělat na zapalovači plamínek. Najednou se mu to podařilo a pak zase znovu a znovu. Kluci byli velice nadšení, že jim to jde a střídali se. A Vašík začal vymýšlet co s tím dál. Zkusil s tím malým plamínkem zapálit stéblo trávy a další, ale od něj chytlo další a další stéblo. Najednou se malý plamínek rozhořel tak rychle a silně, až to Vašíka popálilo na prstu, lekl se a upustil zapalovač. Oheň se začal rychle šířit dál. Kluci dostali hrozný strach a utekli...

S dětmi pak prodiskutovat, jak se správně zachovat:

- Co udělali kluci špatně? Co myslíte, že měli udělat?
- Když najdeme sirky nebo zapalovač – odevzdat je dospělákům, nezkoušet, nehrát si s nimi.
- Když způsobíme požár, hned to ohlásit někomu dospělému, aby co nejdřív zavolal hasiče.

Požár kurníku (navazuje na Nebezpečnou hru)

... A zatím v kurníku se kuřátka a slepičky chystali ke spánku, protože slepičky jsou v posteli vždycky dřív, než zapadne poslední paprsek sluníčka. Však už byly po celodenním hrabání a hledání červíků byli všichni unavení. Jen kuřátko Míša spolu s dalšími dvěma kuřátky ještě hráli mezi postýlkami na schovávanou. Maminka slepička už je ale napomínala: „Kluci, kolikrát vám mám říkat, že si teď máte očistit a načechrat peříčka! Na schovávanou si můžete zahrát zase zítra.“

„Ale mami, ještě chvíli, vždyť je venku ještě trochu světlo,“ prosí kuřátko Míša.

„Ne, ne,“ povídá táta kohout, „už je čas chystání ke spánku. My slepice chodíme vždycky spát se sluníčkem a to za chvíli zapadne“.

„Ale tati...“, zkouší to ještě Míša, ale ví, že marně. Najednou ho v nose zašimrá nepříjemný zápach a stále sílí. „Mami, tati“, tady něco smrdí, cítíte to taky?“

Maminka se nadechne víc a víc a už taky něco cítí, dokonce je to i vidět, do kurníku se valí škvírami mezi prkny štiplavý kouř. Kuřátka se tisknou k mamince a tatínek rozhodne: „Jdeme ven. Pojd'te všichni za mnou, já půjdu první a maminka poslední.“ A všichni se seřadili a šli za tatínkem ke dveřím vedoucím ven z kurníku. Venku se táta kohout šel podívat za kurník, co se to tam děje, že se odtamtud valí tolik kouře. Maminka zatím počítá svá kuřátka a nemůže se dopočítat. „Děti, někdo nám chybí, kdo tady není?“ A všichni se kolem sebe rozhlédli a zavolali: „Míša tady není!“

Míša se totiž schoval pod svou postýlku, říkal si: „Tady počkám, dokud ten kouř nebude zase pryč, tady jsem určitě v bezpečí.“ Jenže ten kouř se pořád zvětšoval a hrozně štípal v nose a v krku. Míša měl čím dál větší strach a slyšel, jak ho zvenku volají jeho bráškové a sestřičky i s maminkou. „Míšo, Míšo, kde jsi, pojd' za námi!“

Míša konečně překonal strach a rozhodl se, že půjde ven za ostatními. Jenomže zjistil, že v tom kouři vůbec nic nevidí a taky se kouře nadechl a hrozně se rozkašlal. Sklonil se níž k zemi a zjistil, že je u země kouře míň a raději si ještě podržel svou mikinu přes nos a přes zobáček, aby dýchal přes ni a příkrčeně šel ke dveřím.

Když se dostal Míša konečně ven, maminka ho hned objala a odvedla k ostatním. „A cos tam uvnitř, Míšo, dělal?“, ptá se maminka.

„Schoval jsem se pod postel.“

Táta kohout zrovna přiběhl: „Hoří nám kurník, ale naštěstí už slyším, že jedou hasiči. Pojd'te sem na stranu, abychom se jim nepletli do cesty.“

„Měli jsme o tebe velký strach,“ Míšo, dodala maminka, „příště poslouchej, co říkáme. To, co jsi udělal, bylo velice nebezpečné a mohlo to dopadnout špatně.“

„Ale vždyť by mě hasiči našli a zachránili by mě.“

„Hasiči by tě v tom kouři vůbec neviděli a nejspíš by je ani nenapadlo tě hledat pod postelí. A oheň by se mohl brzy rozšířit i k tvé postýlce. Ještě, že ses dostal včas ven a všechno dobře dopadlo. Kurník si zase postavíme nový.“

S dětmi pak prodiskutovat, jak se správně zachovat:

- Kuřátko Míša řekl hned mamince, že cítí kouř, to udělal správně. Co ale udělal špatně?
- Neschovávat se před ohněm a kouřem, ale jít s ostatními hned ven, poslouchat, co říkají rodiče nebo paní učitelka či jiný dospělý, který nás povede. Pro nic se nevracet, oheň se šíří velice rychle.
- Když je v místnosti hodně kouře, dýchat přes nějaké oblečení nebo hadru a přikrčit se k zemi, jít třeba po kolenou. Kouř stoupá vzhůru a u země je proto kouře méně, je tam také lépe vidět.

Požár lesa

Byl jednou jeden zajíček, jmenoval se Ušáček a bydlel v lese ve vykotlané díře jednoho velice starého stromu. Zrovna bylo poledne a tak si zajíček Ušáček hledal něco dobrého k obědu, nemohl dlouho nic najít a už mu pořádně kručelo v bříšku. Nakonec našel až na konci lesa krásné místo, kde rostlo hodně borůvek. Když se dosyta najedl, říkal si, že si pár borůvek nasbírá na druhý den, aby nemusel tak daleko chodit. Vracel se zpátky a tu slyší, jak nějaké hlasy.

„Musíme najít dřevo na oheň“, říká ten hlas a druhý mu odpovídá: „A taky nějaké pruty na opékání buřtů.“

„Víš, co? Zapálíme zatím tuhle hromádku a půjdeme se podívat zatím po těch prutech a po nějakém dalším dřevu na přiložení.“ řekl zase ten první hlas.

„Aha to jsou lidé“, říkal si zajíček a šel potichoučku dál, protože s lidmi se teda určitě potkat nechtěl.

Došel brzy ke svému příbytku, schoval si hrst borůvek pod svůj pelíšek a říkal si, že si po tak náročné procházce na chvíli zdřímne. Spal dlouho a zdál se mu podivný sen plný divokých barev a štiplavého kouře, slyšel dupání, divoké pobíhání a výkřiky a taky hlas kamarádky veverky Zrzečky, který ho volal. Probral se ze snu a vyskočil hned na všechny čtyři, protože zjistil, že to nebyl sen, opravdu tady všichni kolem jeho doupěte běželi jako by šlo o život... „Ušáčku, rychle utíkej, hoří les!“, volala na něj Zrzečka a vzala ho za ruku. „Musím pryč z lesa, pojd' rychle!“ a zajíček s veverkou a ostatními zvířátky běželi pryč. Po chvíli si zajíček vzpomněl na hrst svých borůvek schovaných pod polštářkem z listí, vytrhl se Zrzečce a utíkal zpátky. „Hned se vrátím“, volal jenom a byl pryč. Zrzečka se zastavila a spolu s ní i myška Hrabalka a ježek Bodlinka. Bezradně stáli a čekali na zajíčka. Ten se vrátil do svého pelíšku. Prohrabával ho a hledal všechny borůvky, až našel poslední, vyskočil a běžel ven z doupátka. Jenže oheň už dosáhl i k jeho příbytku a on musel proběhnout těsně kolem hořící trávy, takže mu od ní chytil jeho ocásek, nevěděl, co má dělat, lekl se a běžel dál, proběhl kolem překvapených zvířátek, které na něho čekali a ty když viděli, co se stalo, volali na něj: „Zastav se! Lehni si! Kutálej se!“

A tak se zajíček zastavil, lehnul si a válel se hlavně na tom místě, kde mu hořel ocásek. A díky tomu si ocásek dokázal sám uhasit.

V tu chvíli už bylo slyšet houkání hasičských aut. Sjely se ze všech stran a hned začaly hasit. Brzy se jim podařilo oheň zdolat a zachránit tak další velký kus lesa i zvířátek, co v něm bydlí.

S dětmi prodiskutovat pravidlo:

- Proč vznikl v lese požár. Co udělali ti táborníci špatně?
- Neodcházet od ohně, důkladně ho napřed uhasit.
- Když na tobě hoří oblečení – Zastav se, lehni si a kutálej se!

Příloha č. 5 – Pohádka Hasič v pekle (inspirováno a upraveno: Hasičské pohádky, Pospíšilová Z., 2016)

Hasič v pekle

Čert Ondráš myslel pořád jenom na zábavu, čertovské povinnosti se mu plnit nechtělo. Ale jednoho dne ho přece jen nejvyšší čert Lucifer poslal na svět, aby přinesl nějakého hříšníka. Jenomže čert Ondráš nedával v čertí škole pozor, a tak vlastně ani nevěděl, jak se takový hříšník pozná. Ale hlavu si s tím nelámal. Jednoduše popadl prvního, koho potkal a odnesl ho do pekla.

Když v pekle otevřeli pytel s tím hříšníkem, zjistili, že je to hasič. A ten hned spustil: „Co to tady smrdí?“ nakrčil nos a vykřikl: „Tady hoří!“ Popadl kýbl s vodou na umývání čertích kopyt a pod kotlem s hříšnými dušemi to jen zasyčelo a oheň zmizel.

„Co si to dovoluješ?“ zahřímal Lucifer.

„Hasím požár,“ řekl rozhodně hasič. Lucifer znejistěl. Hříšníci se většinou v pekle třesou strachy, ale tenhle se nebojí a ještě jim uhasil pekelný oheň.

„A jak to, že jsou ta polena tak blízko ohniště! Ještě začnou hořet,“ pokračoval hasič. „Musí se hned přestěhovat. Tak na co koukáte? Každý popadněte jedno polínko a za chvíli bude hotovo.“ Čerti se práce straní, ale tenhle umí rozkazovat, jakpak by ne, vždyť to byl sám velitel hasičů. Neochotně a pomalu se pustili do přenášení dřeva.

„A co ty saze v komíně! Okamžitě vyčistit! Vždyť by se v tom horku mohly samy vznítit.“ Čerti se ušklíbili, kabonili a hurovali, ale nebylo jim to nic platné. Dokonce i Lucifer musel poslouchat. Překládali polínka a čistili saze.

„Koho jsi to přivedl do pekla?“ obořil se na Ondráše Lucifer. „Jak se ho teď zbavíme?“

A zatím hasič pokračoval v obhlídce pekla. „A jak to, že tady nemáte hasičský přístroj, když pracujete s ohněm?“

„A co požární hlásič, nikde ho tu nevidím,“ prohlíží si hasič důkladně stropy. Přitom slyší, jak si čerti mezi sebou něco šeptají. „O čem to tam mluvíte, co je šeptem, to je čertem,“ zeptal se hasič čertů.

„Že tě tady nechceme, chceme, aby ses vrátil zpátky na svět.“

„Tak to prrr, holenkové, napřed to tady dáte pěkně do pořádku. A koukám, že tady není ani vyznačený únikový východ, tak jakpak bych mohl odejít?“ zasmál se hasič.

Čerti se snažili co nejdřív dát peklo do pořádku, tak aby odpovídalo všem hasičským nařízením a aby se konečně zbavili toho otravného hasiče, co po nich chce pořád nějakou práci. Čerti dokonce sehnali i hasičáky, které umístily v místnosti s pekelným ohněm, a požární hlásiče přimontovali na stropy. Nakonec rozmístili zelené cedule s šipkami pro únikový východ, aby bylo všem jasné, kudy se dostanou ven na svět.

Hasič byl konečně spokojený a podle zelených cedulí se dostal zdárně zpátky na svět. A čerti? Ti museli cedule pro únikový východ zase sundat, protože zjistili, že jim podle nich utíkají z pekla i hříšníci.

Příloha č. 6 – Básnička s pohybem (vlastní zásobník)

Malý plamen slouží nám

Malý plamen slouží nám, *(ohříváme se u malého ohýnku, třepetáme prsty)*

velký však je strašný pán, *(třepetáme prsty a ukazujeme velký plamen)*

na co sáhne, zničí, *(rukama dosahujeme co nejdál do všech stran)*

ještě že jsou hasiči. *(děláme rukama hurá a radostně vyskakujeme)*

150 hasiči, oheň jenom zasycí. *(telefonujeme a hasíme oheň)*

Hasič hasí s proudnicí



1. Ha-sič ha-sí s proud-ni-cí, ne-na-šel však ha-di-cí

2. Však-už bě-ží u-lj-cí dru-hý ha-sič s ha-di-cí



a tak ne-má a-ni vo-du pro-ti slá-mě ho-ří-cí,

za-po-jí ji do hyd-ran-tu, o-heň je-nom za-sy-čí,



a tak ne-má a-ni vo-du pro-ti slá-mě ho-ří-cí.

za-po-jí ji do hyd-ran-tu, o-heň je-nom za-sy-čí.

Příloha č. 8 – Hasičské signály (zdroj: Cvičební řád jednotek požární ochrany – technický výcvik, 2007. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/soubor/ml03-pdf.aspx>)

POZOR!



ROZUMÍM!



VPŘED! VODU!



STÁT! Vodu STAV!



POMALEJI! Tlak SNÍŽIT!



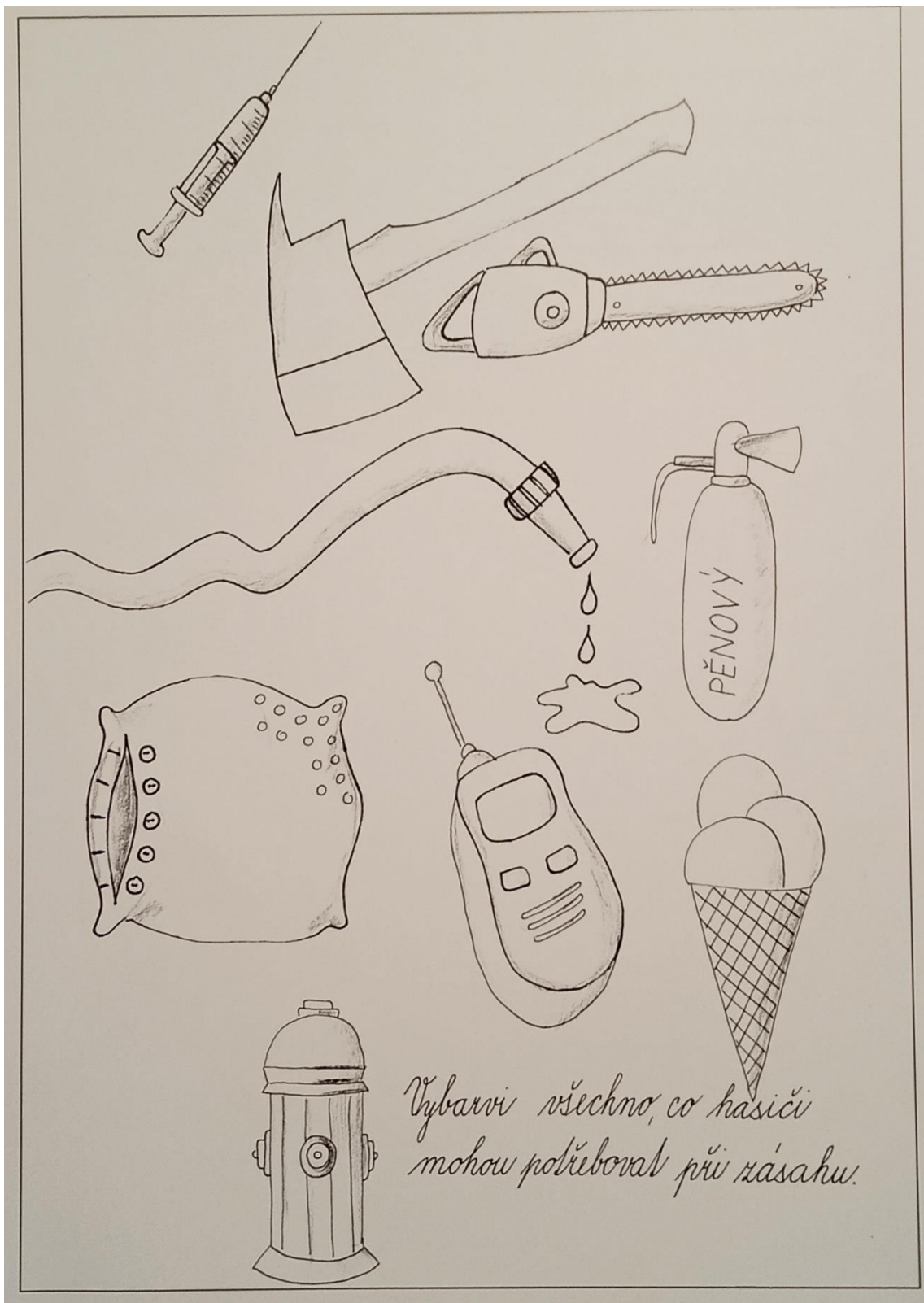
Nebezpečí! Všichni ZPĚT!



Příloha č. 9 - Pracovní list – poznej hasiče – zdroj omalovánky hzscr.cz



Příloha č. 10 – Pracovní list – hasičský materiál (Odvárková, 2018)



Příloha č. 11 – Tabulka k ověření plnění hlavního vzdělávacího cíle

Naplnění vzdělávacích cílů	Abinka	Ema	Bára L.	Valinka	Bára H.	Klaudi	Emilka	Maty	Eliška	Mareček	Anička
Pozná hasiče a hasičský materiál	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A
Ví, že by si nemělo hrát se svíčkou ani s ohněm při opékání buřtů	A	A	0	A	A	0	A	A	A	A	A
Ví, že má sirky/zapalovač odevzdat dospělým	A	A	N	A	A	0	A	0	A	A	A
Ví, co by se mohlo stát, kdyby si hrálo se sirkami/zapalovačem	A	A	N	A	0	N	A	0	A	0	A
Ví, že má nahlástit požár někomu dospělému	A	0	0	0	N	N	A	0	A	0	A
Ví, že si má před kouřem chránit dýchací cesty	A	A	N	A	N	N	A	0	N	0	A
Ví, že má jít s ostatními ven a neschovávat se uvnitř	A	A	A	A	A	0	A	0	A	A	A
Ví, jak na sobě uhasit oblečení	N	A	N	N	N	0	N	0	N	0	A
Vysvětlivky: A - ano, N - ne, 0 - nelze určit											

Přílohy č. 12 - 39 – Fotodokumentace z realizace projektu:



Př. č. 12 – Tvoření hadic z plastelíny



Př. č. 13 – Tvoření hadic z plastelíny



Př. č. 14 – Tvoření hadic z plastelíny



Př. č. 15 – Improvizace – telefonování hasičům



Př. č. 16 – Společná výtvarná práce- Hasiči hasí požár



Př. č. 17 – Dramatizace – Hra na kuřátko – únik ze zakouřeného prostoru



Př. č. 18 - Dramatizace – Hra na kuřátko – únik ze zakouřeného prostoru



Př. č. 19 – Návštěva hasičské zbrojnice



Př. č. 20 – Návštěva has. zbrojnice



Př. č. 21 - Návštěva has. zbrojnice



Př. č. 22 - Návštěva has.

zbrojnice



Př. č. 23 - Návštěva has. zbrojnice



Př. č. 24 – Návštěva has. zbrojnice



Př. č. 25 – Stavění domečků s únikovým východem



východem

Př. č. 26 – Stavění domečků s únikovým



východem

Př. č. 27 – Stavění domečků s únikovým



Př. č. 28 – Stavění domečků s únikovým východem



Př. č. 29 – Pohybová hra Hasiči hasí společně



městě

Př. č. 30 – Hledání hydrantů ve



Př. č. 31 – Dramatizace – Požár lesa – hra na zajíčka a jeho kamarády v lese



Př. č. 32 – Obrazový materiál k pohádce Hasič v pekle (z knihy Hasičské pohádky, Pospíšilová Z., 2016)



Př. č. 33 – Obrazový materiál k materiál k pohádce Hasič v pekle



Př. č. 34 – Obrazový materiál k písničce Hasič hasí s proudnicí (zdroj: Google obrázky)



Př. č. 35 – Obrazový materiál k příběhu Nebezpečná hra (zdroj: Záchraný kruh)



Př. č. 36 – Obrazový materiál k pohádce

Požár kurníku (zdroj: Záchranný kruh)



Př. č. 37 – Obrazový materiál k pohádce

Zvědavá jiskřička (zdroj: Hasičské pohádky – Z. Pospíšilová, 2016 a Google obrázky)



Př. č. 38 – Obrazový materiál k pohádce

Požár kurníku (zdroj: Google obrázky)



Př. č. 39 – Obrazový materiál k pohádce

Požár lesa (zdroj: Google obrázky a Záchraný kruh)

